

Narrative foreclosure bij ouderen

*De samenhang tussen narrative foreclosure en
self-defining memories*

16 juli 2010

Universiteit Twente

Enschede

Student 0119229

Begeleiding

Dr. E.T. Bohlmeijer

Dr. G.J. Westerhof

N.C. Knaack

Master Thesis

Veiligheids- en Gezondheidspsychologie

Narrative foreclosure- De samenhang met self- defining memories

Dankwoord

In 2005 begon ik met mijn studie Psychologie aan de Universiteit Twente in Enschede. Ik ben trots dat ik nu het dankwoord voor mijn Master thesis kan schrijven omdat dit hopelijk betekent dat ik mijn studie met het gewenste resultaat kan afsluiten.

Aan het eind van dit project wil ik graag mijn begeleiders, Dr. Ernst Bohlmeijer en Dr. Gerben Westerhof, danken voor hun steun en hulp tijdens het schrijven van deze Master. De motiverende gesprekken waren altijd waardevol voor mij.

Ik wil graag mijn ouders, zus, broertje en Sarah voor hun steun tijdens deze periode danken. Ook dank ik voor de begeleiding tijdens mijn studie. Jullie waren er altijd voor mij als ik soms niet verder wist. Bedankt voor al die *offenen Ohren!*

Ook wil ik Lesley Nünning danken. Wat mooi dat we deze tijd samen mochten meemaken. Ik herinner me nog steeds aan ons eerst gesprek op de eerste dag van de taal cursus in 2005: *Ist der Platz noch frei?*

Samenvatting

Narrative foreclosure is de “vroegtijdige overtuiging dat het eigen levensverhaal in zekere zin gestopt is” (Freeman, p. 83, 2000). Narrative foreclosure is gekenmerkt door een sterke wens zijn verleden te herschrijven en zijn levensrichting te veranderen waarbij men tegelijkertijd niet weet hoe men dit kan bereiken.

Deze zowel kwantitatieve als ook kwalitatieve Master thesis is tot op heden het eerste onderzoek op het gebied van Narrative foreclosure. In dit onderzoek werd Narrative foreclosure bij 50- plussers in de samenhang met self-defining memories onderzocht. Narrative foreclosure werd hierbij opgedeeld in de twee factoren: Narrative foreclosure voor het verleden en Narrative foreclosure voor de toekomst. 177 mensen hebben aan dit onderzoek deelgenomen. De self- defining memories werden gecodeerd aan de hand van het classificatiesysteem en scoringsmanuaal van Singer en Blagov (2000/1). Er werd verwacht dat de drie aspecten van de self-defining memories (Specificiteit, Integrativiteit en Valentie) onafhankelijk samenhangen met Narrative foreclosure en dat deze samenhang ook blijft bestaan als voor achtergrondvariabelen gecontroleerd wordt (werksituatie, gezondheidstoestand en opleidingsniveau).

Er werd gevonden dat respondenten die meer negatieve herinneringen hadden opgeschreven meer narrative foreclosed voor het verleden waren. Dit geldt voornamelijk als de respondenten tegenwoordig nog steeds negatief over de herinneringen voelen. Bovendien hebben respondenten met een laag opleidingsniveau, die niet (betaalt) werken meer Narrative foreclosure voor het verleden. Het wordt aangeraden na negatieve ervaringen zo vroeg mogelijk (professionele) hulp aan de desbetreffende persoon aan te bieden om Narrative foreclosure te voorkomen.

Abstract

Narrative foreclosure is the “premature conviction that one’s life has effectively ended” (Freeman, p. 83, 2000). Narrative foreclosure is characterized by a strong wish to rewrite one’s past and to change the life course. At the same time is it unknown how this can be done.

This quantitative and qualitative Master thesis is the first study in the field of Narrative foreclosure. In this study Narrative foreclosure at the age of 50 and older was investigated in the relationship with self-defining memories. Narrative foreclosure was divided into two factors: Narrative foreclosure for the past and Narrative foreclosure for the future. 177 people participated in this study. The self-defining memories were coded according to Blagov and Singer’s classification system and scoring manual (2000/1). It was expected that the three aspects of the self-defining memories (Specificity, Integration, and Valence) are independently related to Narrative foreclosure. It was further expected that this relationship will still be significant if it was controlled for background variables (working situation, health, and education level).

It was found that participants that wrote down more negative memories were more narrative foreclosed for the past. In particular, participants with currently negative feelings about their memories were more narrative foreclosed for the past. Furthermore, participants with low education level and those that are not (paid) working, are more narrative foreclosed for the past. In order to prevent Narrative foreclosure it was therefore recommended to offer immediate (professional) support for those people that experience negative events.

Inhoudsopgave

Dankwoord	I
Samenvatting	II
Abstract	III
1 Algemene inleiding	3
2 Narrative foreclosure	5
2.1 Definitie narrative foreclosure.....	5
2.2 Narrative foreclosure en bestaande theorieën over identiteitsontwikkeling.....	6
3 Self-defining memories	8
3.1 Definities van self-defining memories	8
3.2 Kenmerken van self-defining memories.....	8
3.3 Onderzoek op het gebied van SDMs	9
4 Deze studie	11
5 Methode	13
5.1 Onderzoeksinstrument	13
5.2 Respondenten.....	16
5.3 Procedure	19
5.4 Data-analyse	20
5.4.1 <i>Kwalitatieve analyse</i>	20
5.4.2 <i>Statistische analyse</i>	21
6 Resultaten	23
6.1 Kenmerken van SDMs en de mate van NF	23
6.2 De samenhang met NF	27
6.2.1 <i>De samenhang tussen de drie dimensies, NF en achtergrondvariabelen</i>	27
6.3 De controle van achtergrondvariabelen.....	31
6.3.1 <i>Analyse van de voorspellers voor NF Verleden</i>	31

7	Discussie	33
7.1	Belangrijkste resultaten	34
6.2	Beperkingen.....	40
6.3	Toekomstig onderzoek	41
7	Referenties	42
8	Bijlage.....	46
8.2	Coderingsschema.....	46
8.3	Vragenlijst “Het leven als verhaal”	50

1 Algemene inleiding

“Late life brings with it many challenges and changes, and because of these, it can confront us with an "identity crisis" that can be every bit as powerful as when we were in our teens. To cope with that crisis and face those challenges, we need, in effect, a good strong story. [...] the older we get, the "thicker" our story becomes inside of us – the accumulated memories and impressions of all the people we have known, events we have experienced, troubles we've seen and so forth” (Randall, 2007).

De verhalen, die Randall (2007) in dit citaat aanspreekt, kunnen volgens McAdams (2001) als identiteit beschreven worden. McAdams maakt duidelijk dat we pas dan een idee van de identiteit van een individu kunnen krijgen “until she tells us something of her story, bearing in mind that the whole story and “nothing but” is impossible to tell.” Hierbij wordt het levensverhaal van een individu gekenmerkt door twee aspecten: het is uniek voor het individu en het ontwikkelt zich steeds verder (Randall & McKim, 2008). Verder beschrijft McAdams (1996) een levensverhaal als een “internalized and evolving personal myth”, waardoor we verzorgd worden met het gevoel dat ons leven een eenheid is en een doel heeft.

Een subcategorie van Narratieve psychologie is Narratieve gerontologie. Deze heeft betrekking op latere leeftijd en op de manier waarop mensen proberen een betekenis uit deze levensverhalen te trekken. Het gaat dus om een individu met zijn/haar gevoel over zichzelf in een cultuur. Hierbij is het individu de hoofdpersoon in een levenslang reis die gekenmerkt is door uitdagingen en veranderingsmomenten. Elke toevoeging aan het levensverhaal biedt het individu een nieuwe mogelijkheid te begrijpen waar hij/zij in de wereld terecht komt en te bepalen wat hem/haar dichter of verder weg brengt van de eigen doelen. Het vermogen een betekenis aan zijn levensverhalen te geven correleert met andere positieve dimensies van persoonlijkheid, bijvoorbeeld stressgerelateerde groei en persoonlijk aanpassen (Singer, 2004).

Autobiografische herinneringen hangen samen met deze levensverhalen. Autobiografische herinneringen (ook persoonlijke of episodische herinneringen genoemd) zijn herinneringen aan dingen die ons zelf gebeurd zijn (Beike, Lampinen & Behrend, 2004). Een subcategorie van autobiografische herinneringen, en dus ook levensverhalen, zijn Self-defining memories (SDMs) die in hoge mate relevant zijn voor persoonlijkheidsprocessen (Singer, Rexhaj & Baddeley, 2007; Angus & McLeod, 2004; Beike et al., 2004). SDMs kunnen dus als

bouwstenen van levensverhalen gezien worden. SDMs zijn herinneringen waarvan het individu denkt dat hierdoor het “Ik” gevormd werd. Mensen kiezen dus voor een aantal herinneringen uit hun leven om zich hierdoor beter te kunnen begrijpen. Het is belangrijk naar de verhalen (en dus de SDMs) van ouderen te kijken om te begrijpen wat voor een persoon iemand is en wat voor een leven iemand voert. Sommige mensen zijn goed in staat om aan hun verhalen een betekenis te geven. Ze kunnen dan ook goed in staat zijn hun herinneringen in hun leven in te bedden en hun een begrijpelijk plaats te geven. Sommige mensen kunnen dat echter niet.

Deze scriptie begint met een beschrijving en definitie van het begrip Narrative foreclosure en hiermee samenhangende theorieën over identiteitsontwikkeling. Er volgt een paragraaf over SDMs. Er wordt een definitie van het begrip gegeven evenals kenmerken van SDMs en een beschrijving van onderzoeken die op dit gebied uitgevoerd werden. Daarna wordt op de methode van dit onderzoek ingegaan waarbij het onderzoeksinstrument, de procedure, de respondenten en de data-analyse worden besproken. Er volgt de beschrijving van de resultaten en de daarop aansluitende discussie.

2 Narrative foreclosure

2.1 Definitie narrative foreclosure

Als het om mensen gaat die niet goed in staat zijn om een betekenis aan hun SDMs te geven kan men aan het begrip Narrative foreclosure denken. De laatste jaren werd veel aandacht besteedt aan dit nieuwe begrip. Als het gaat om Narrative foreclosure (NF) is Mark Freeman een vaak geciteerde naam. NF kan gedefinieerd worden als "de vroegtijdige overtuiging dat zijn eigen levensverhaal in zekere zin gestopt is" (Freeman, p.83, 2000). Het kan verder worden beschreven als de overtuiging dat, hoewel het leven verder gaat (bijvoorbeeld na pension, nadat de kinderen het huis uit zijn), er worden geen nieuwe hoofdstukken meer toegevoegd aan het levensverhaal. Bij NF is geen sprake van een fysiologisch oorzaak op grond van een verval van hersencellen. NF is meer gerelateerd aan een gebrek aan verbeeldingskracht (Randall et al., 2008). Deze mensen zijn gevangen in een verleden waar een ontkomen niet mogelijk blijkt te zijn (McCullough, 1993). Het leven op zich is niet voorbij maar het verhaal wel. Als gevolg hiervan kan een gevoel van betekenisloosheid, waanhoop of verveling deze persoon overmannen (Vonnegut, 1982). Bohlmeier, Westerhof, Randall, Tromp en Kenyon (2009) voegen verschillende definities van NF bij elkaar en concluderen: NF is een situatie waarin het niet mogelijk is het verhaal te veranderen wat men op dit moment over zijn eigen leven vertelt. Verder is NF gekarakteriseerd door een exclusieve nadruk op al bestaande verplichtingen en identiteitsstructuren en door een gebrek aan openheid met betrekking tot verandering. NF breidt zich zowel voor het verleden als ook voor de toekomst uit. Dus als de toekomst gesloten is, is ook het verleden niet toegankelijk. NF is dus gekenmerkt door een sterke wens zijn verleden te herschrijven of zijn levensrichting te veranderen waarbij men tegelijkertijd niet weet hoe men dit kan doen.

Randall (2009) redeneert dat niet de gebeurtenissen in ons leven van belang zijn voor het wel of niet ontwikkelen van NF maar de manier waarop we met deze gebeurtenissen omgaan. Hierbij spelen verschillende factoren een rol. Eén hiervan is de eigen identiteit.

2.2 Narrative foreclosure en bestaande theorieën over identiteitsontwikkeling

Onderzoek naar identiteit baseert zich vaak op het model van “ego- identity status” van Marcia (1966). In dit model wordt onderzocht of men voor zijn identiteit committeert of ervoor ‘exploreert’ (de crisis). Verder wordt onderzocht of de persoon zich wel of niet tot een identiteit verplicht (de resolutie). Als mensen zowel ‘exploratie’ als ook ‘verplichting’ combineren om tot een identiteit te komen, komt men bij de meest geavanceerde identiteitsontwikkeling terecht- “identiteitsvoltooiing.” Een ander status is “foreclosure” waarbij men zich wel verplicht maar niet exploreert (Marcia, Waterman, Matteson, Archer & Orlofsky, 1993). Deze status wordt bijvoorbeeld geassocieerd met autoritaire waarden die nauwelijks in twijfel worden getrokken. De status foreclosure is een van de minst geavanceerde identiteitsontwikkelingen (McLean & Pratt, 2006).

Brockmeier (2000) onderscheidt in zijn tekst zes narratieve modellen van “autobiografische tijd” die telkens een bepaalde visie innemen op de richting van tijd. Ze hebben als functie complexe tijdelijke scenario’s te ordenen. Brockmeier benoemt deze “linear, circular, cyclical, spiral, static, en fragmentary model.” In de voorliggende studie ben ik het meest geïnteresseerd in het “static model.” Brockmeier beschrijft een statisch visie op het leven als een geheel onbeweegbaar beeld, een vastgelegde constellatie die bepaald wordt door een alles dominerende ervaring of door onoplosbare conflicten.

Als men NF als een stadium van identiteitsontwikkeling beschouwt (McLean et al., 2006) kan men de theorie van Whitbourne toepassen. Whitbourne (2002) beschrijft in haar “identity process theory” de processen van assimilatie en accommodatie.

In deze theorie wordt ervan uitgegaan dat mensen hun ervaringen benaderen vanuit een oogpunt die opgebouwd werd door de persoonlijke identiteit, namelijk de ideeën of concepten van het Ik. Mensen willen altijd op een positieve manier overkomen. Whitbourne (2007) benoemt *identity assimilation* als een tendentie die mensen hebben om nieuwe ervaringen zo te interpreteren dat men nog steeds op een positieve manier overkomt en nog steeds een positief beeld over zichzelf heeft. Bijvoorbeeld worden negatieve ervaringen aan externe oorzaken toegeschreven in plaats van zichzelf hiervoor verantwoordelijk te maken. Aan de ene kant bewaart Identity assimilation dus een positief zelfbeeld, maar aan de andere kant kan het ook negatieve gevolgen hebben: Als negatieve ervaringen alleen maar aan externe factoren toegeschreven worden, door bijvoorbeeld altijd de leraar voor een laag cijfer verantwoordelijk te maken, kan een discrepantie ontstaan. Men moet uiteindelijk realiseren

dat men (mogelijkerwijs) zelf voor zijn ervaringen verantwoordelijk is. Volgens Whitbourne leidt deze realisatie tot het stimuleren van het proces van *Identity accommodation*. Hierbij veranderen mensen hun identiteit als respons op ervaringen. Dit kan zowel positieve als ook negatieve gevolgen hebben. In het voorbeeld over lage cijfers zou dit proces uiteindelijk tot een positief resultaat leiden. Indien iemand zichzelf alleen op basis van zijn ervaringen definieert, kunnen negatieve ervaringen, bijvoorbeeld afgewezen worden door iemand die men liefheeft, de identiteit van deze persoon helemaal vernietigen. Idealiter bestaat er een balans tussen de processen *identity assimilation* en *identity accommodation*. Dit proces wordt *Equilibrium* (of identiteitsbalans) genoemd en beschrijft een natuurlijke tendentie waarbij *assimilation* wordt gebruikt als men geconfronteerd wordt met een nieuwe situatie. *Accommodation* wordt gebruikt als een situatie ter oplossing veranderingen eist. Mensen die *equilibrium* gebruiken zijn in de beste positie om ouder te worden omdat ze in staat zijn leeftijdsgerelateerde veranderingen te adapteren, integreren en tegelijkertijd een gevoel van interne consistentie en stabiliteit te behouden. Als het gaat om ouder worden, worden deze identiteitsprocessen veel geëist om met de veranderingen in het fysische en cognitieve functioneren om te kunnen gaan (Skultety & Whitbourne, 2004).

Men kan dus vaststellen dat mensen die alleen gefocuseerd zijn op al bestaande verplichtingen en identiteitsstructuren, en die niet open staan voor verandering, *narrative foreclosed* zijn (Bohlmeijer et al., 2009).

Sommige mensen ontwikkelen *narrative foreclosure* en sommige niet. Deze mensen hebben dan de overtuiging dat ze hun leven niet meer kunnen veranderen. Ze zijn dus gestopt in hun identiteitsontwikkeling. Als mensen het over hun eigen identiteit hebben, spreken ze vaak over specifieke herinneringen die op een bepaalde manier vormend waren voor hun persoonlijkheid. Het gaat dus om levensverhalen en voornamelijk om SDMs die als bouwstenen hiervan kunnen worden gezien. Self-defining memories kunnen als een miniatuur van levensverhalen worden beschouwd.

3 Self-defining memories

3.1 Definities van self-defining memories

Een SDM kan men definiëren als een herinnering aan een gebeurtenis waarvan een individu geloofd dat hierdoor het “Ik” wordt gevormd. Bovendien is de gebeurtenis essentieel voor het geven van een betekenis van het zelf (Singer & Salovey, 1993). Verder karakteriseerde Salaman (1970) een aantal eigenschappen van SDMs: De herinnering veroorzaakt intense gevoelens tijdens het oproepen. De herinnering is levendig en gevuld met sensorische details. Het is een herhaalde momentopname in ons bewustzijn die we actief oproepen in bepaalde situaties of die onvrijwillig naar ons terugkeert. Voor Singer et al. (1993) zijn deze herinneringen verder nog thematisch verbonden met soortgelijke herinneringen en gefocuseerd op aanhoudende twijfels of onopgeloste conflicten. Door het oproepen van een SDM zijn individuen beter in staat een betekenis aan nieuwe en complexe situaties in de tegenwoordige tijd te geven en hierop te reageren (Singer, 1998).

3.2 Kenmerken van self-defining memories

Er bestaan verschillende aspecten van SDMs. Een hiervan is de mate van Specificiteit en Integrativiteit (Singer et al, 2007). Een specifieke SDM is een herinnering die uit één of meerdere gedetailleerde (met elkaar gerelateerde) gebeurtenis(sen) bestaat, die op een bepaald, niet onderbroken tijdstip, plaats vond(en). Integratieve SDMs zijn herinneringen, waarbij het individu een uitspraak doet over de betekenis of significantie van de gebeurtenis (Singer & Blagov, 2000/1). Een ander aspect van SDMs is de inhoud of dimensie van de herinnering. Hierbij kan de herinnering in verschillende thema's worden ingedeeld: levensbedreigende gebeurtenissen, recreatie, relatie, prestatie/vaardigheden, schuld/schaamte, drugs/alcohol en gebeurtenissen niet classificeerbaar (Thorne & McLean. 2001). Verder kan hierbij een onderscheid worden gemaakt tussen redemption en contaminatie. Redemption secties kunnen worden gedefinieerd als negatieve gebeurtenissen die zich veranderen tot

positieve gebeurtenissen. Dit kan één mogelijkheid zijn om negatieve gebeurtenissen te reconstrueren om een betekenis eruit te trekken (McLean et al., 2006; McAdams, 2009a). Contaminatie secties zijn gekenmerkt door het feit dat een positieve of goede gebeurtenis zich veranderd tot een slechte of negatieve gebeurtenis (McAdams, 2009b). Een ander aspect van SDMs is de dimensie van affect. Hierbij kan de SDM worden ingedeeld naar valentie (positieve en negatieve gebeurtenissen) en naar de intensiteit van de affectieve toon (Blagov & Singer, 2004).

3.3 Onderzoek op het gebied van SDMs

Tot op heden werden SDMs in combinatie met verschillende variabelen onderzocht. Zo hebben bijvoorbeeld Maccallum en Bryant (2008) SDMs in de samenhang met gecompliceerde rouw onderzocht en gevonden dat respondenten met niet gecompliceerde rouw minder negatieve emoties rapporteren tijdens het vertellen van de SDMs dan respondenten met gecompliceerde rouw. Jobson en O’Kearny (2008) vonden in hun studie dat er culturele verschillen in SDMs bestaan. Culturen die meer individualistisch zijn, tonen meer weldoordachte autonome SDMs. Interdependente culturen tonen meer weldoordachte gehechtheid SDMs.

Andere deden onderzoek naar SDMs en betekenis geven. In een studie van McLean et al. (2006) werd onder andere gevonden dat het geven van een weldoordachte betekenis aan “turning point narratives” wordt geassocieerd met overal maturiteit. Er werden turning point narratives van gemiddeld 23-jarige respondenten verzameld. Tegelijkertijd werd op verschillende tijdstippen naar identiteits- statussen van de respondenten gekeken. De turning point narratives werden gecodeerd naar weldoordachtheid van de betekenis, het thema en de emotionele toon van de herinnering (McLean et al, 2006). Thorne, McLean en Lawrence (2004) hebben in hun studie gevonden dat SDMs die niet aan derden waren verteld in dezelfde mate een betekenis inhouden dan SDMs die wel aan derden waren verteld.

Jefferson Singer heeft op het gebied van SDMs veel toegevoegd aan de wetenschappelijke literatuur. Hij heeft bijvoorbeeld SDMs in combinatie met continuïteit in het levensverhaal

onderzocht (Moffitt & Singer, 1994). In de studie van Moffitt et al. werd gevonden dat de respondenten die veel herinneringen vertelden die zich betrekken op het bereiken van levensdoelen ook vaker positief voelden over hun herinneringen. Verder deed Singer onderzoek naar SDMs in relatie met zelfbeheersing, lijden en geremde verdediging. Hierbij werd gevonden dat de specificiteit van de herinnering negatief gerelateerd is aan geremde verdediging. Dus hoe meer specifieke herinnering, hoe minder gaat deze persoon geremde verdediging tonen. Verder werd duidelijk dat hoe vaker iemand een betekenis aan herinneringen geeft, hoe groter de kans voor moderate of hoge niveaus van zelfbeheersing. De inhoud en het affect van de herinnering zijn voorspellers voor de omvang van het lijden (Blagov et al., 2004). In 2000/1 ontwikkelde Singer een coderingsmanuaal en classificatiesysteem waarmee SDMs voor structuur en betekenis kunnen worden gescoord (Angus et al., 2004).

SDMs werden bovendien met betrekking tot leeftijd onderzocht. Pasupathi en Mansour (2006) hebben hiervoor twee studies uitgevoerd. De respondenten moesten mondeling of schriftelijk een autobiografische herinnering vertellen die een crisis inhield. Ze hebben in hun studie aangetoond dat oude respondenten vaker integratieve betekenissen aan hun herinneringen toeschrijven dan jonge respondenten. De respondenten van Singer et al. (2007) waren tussen 17 en 22 jaar oud en 50 jaar of ouder. Ze vonden in hun studie dat de SDMs van oudere volwassenen significant positiever in emotionele toon, meer samengevat en minder gedetailleerd zijn, dan die van jonge volwassenen. En er bestaat een trend dat ze meer integratieve betekenissen inhouden. Bovendien beoordelen oudere volwassenen hun herinneringen als meer levendig en belangrijker dan jonge volwassenen en ze vertellen vaker herinneringen die langer terug liggen dan jonge volwassenen. Mickley en Kensinger (2009) kwamen in hun studie tot het besef dat de valentie van herinneringen bij jonge en oude volwassenen impact heeft op de kwaliteit van de herinnering als het gaat om “low- arousal” herinneringen. Low- arousal herinneringen zijn herinneringen waarbij de mate van spanning en stress redelijk laag is. Zo rapporteren ouderen meer gedachten, emoties en details met betrekking tot het tijdsverloop over positieve low- arousal herinneringen. De herinneringen van jonge volwassenen zijn alleen gedetailleerder als het gaat om high- arousal herinneringen. Dus wordt een hogere leeftijd geassocieerd met een hogere kans voor het geven van integratieve betekenissen tijdens het oproepen van SDMs.

4 Deze studie

Samenvattend kan men zeggen dat op het gebied van NF bij 50-plussers tot op heden nog geen empirische onderzoeken werden uitgevoerd (Thorne et al., 2004). De ontwikkeling en de wetenschappelijke studie van het nieuwe begrip NF staat nog in zijn kinderschoenen. Inmiddels werd een vragenlijst ontworpen om NF te meten (Boomhuis, 2009). Op het gebied van SDMs werden veel onderzoeken uitgevoerd. SDMs werden bijvoorbeeld in de samenhang met leeftijd en betekenis geven onderzocht. Hierbij werd zichtbaar dat ouderen eerder integratieve, positievere en minder gedetailleerde herinneringen vertellen dan jongeren.

NF werd nog niet empirisch onderzocht en dus ook niet in combinatie met SDMs. Dit wordt in de voorliggende studie voor het eerst gedaan. Deze zowel kwalitatieve als ook kwantitatieve studie over SDMs en NF wordt gebruikt om op dit vrijwel nieuw gebied van onderzoek iets aan de wetenschappelijke literatuur toe te voegen. De respondenten in deze studie zijn minstens 50 jaar oud en ik wil onderzoeken in hoeverre hun SDMs met NF samenhangen. Ik wil exploreren welke factoren voor het wel of niet ontwikkelen van NF verantwoordelijk zijn. Er werden de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Hangen de aspecten van SDMs onderling samen?
- Hangen SDMs met de mate van NF samen?
- Welke achtergrondvariabelen hangen met NF samen?
- Blijft de samenhang ook bestaan als gecontroleerd wordt voor achtergrondvariabelen?

Aan de hand van de weergegeven literatuur werden hypothesen opgesteld:

H1. Respondenten die hoger scoren op NF hebben significant meer negatief beleefde herinneringen.

H2. Respondenten die hoger scoren op NF hebben significant minder integratieve herinneringen.

H3. Respondenten die hoger scoren op NF hebben significant minder specifieke herinneringen.

H4. De drie aspecten van de herinneringen (Specificiteit, Integrativiteit en Valentie) hangen onafhankelijk samen met NF.

H5. Deze samenhang blijft ook bestaan als gecontroleerd wordt voor achtergrondvariabelen (werksituatie, gezondheidstoestand en opleiding).

5 Method

5.1 Onderzoeksinstrument

In de voorliggende studie werd gekozen voor vragenlijsten. De vragenlijsten bestonden uit demografische vragen, een self-defining memory task (SDMT; Blagov et al., 2004), de Hospital Anxiety and Depression Scale (Zigmond & Snaid, 1983) en de Mental Health Continuum Short Form (Keyes, 2002) voor vragen over de geestelijke gezondheid. Verder werd nog een vragenlijst opgenomen voor het ophalen van herinneringen, namelijk een combinatieschaal van de TALE-15 (Thinking About Life Experiences questionnaire, Bluck, Alea, Habermas & Rubin, 2005) en de Reminiscentie Functies Schaal (RFS; Webster, 1997). En bovendien werd een vragenlijst over het vertellen van verhalen opgenomen (Narrative Foreclosure Scale; Boomhuis, 2009). In het volgende wordt alleen ingegaan op demografische vragen, de self-defining memory task en op de Narrative Foreclosure Scale.

De *demografische variabelen* werden vastgesteld door naar de leeftijd, het geslacht en de burgerlijke staat te vragen. Verder werd naar het aantal kinderen en de woonsituatie gevraagd. Daarna werden vragen over de hoogst afgeronde opleiding en de momentele werksituatie gesteld. De laatste vraag ging over de levensbeschouwing.

Bij de *self-defining memory task* werden de respondenten naar drie emotioneel geladen herinneringen gevraagd die belangrijk zijn bij het begrijpen van de persoon die men nu is. Verder moeten de herinneringen nog levendig en belangrijk voor de respondent zijn. De herinneringen moeten nog steeds gevoelens bij de respondent oproepen en moeten minstens één jaar oud zijn. De respondenten werden gevraagd de herinneringen eerst met behulp van een korte titel te benoemen en daarna zo gedetailleerd mogelijk te beschrijven. Ze werden ook gevraagd uit te leggen hoe de herinnering de eigen persoon beïnvloed heeft en waarom deze kenmerkend is voor de eigen persoon. Nadat de respondenten de herinneringen gedetailleerd beschreven hadden, werden ze naar ieder herinnering gevraagd te vermelden hoeveel jaar geleden de herinnering plaats vond. Bovendien moesten ze aangeven hoe belangrijk de herinnering tegenwoordig nog is (op een schaal van niet belangrijk tot zeer belangrijk). Een hoge score duidt dus op een hoog belang. Verder moesten ze aangeven hoe positief ze zich tegenwoordig nog over de herinnering voelen (op een schaal van niet positief tot zeer positief). Een hoge score duidt dus op meer positieve gevoelens over de herinnering. En ten

laatste werden ze gevraagd hoe negatief ze zich tegenwoordig nog over de herinnering voelen (op een schaal van niet negatief tot zeer negatief). Dus hoe hoger de score, des te meer negatieve gevoelens hebben ze over de herinnering.

Bij de *Narrative Foreclosure Scale* werden de respondenten gevraagd aan te geven hoe tevreden ze met hun leven zijn. Als hulpmiddel konden ze hun leven met een verhaal, boek of film vergelijken. Ze moesten vervolgens bij 10 stellingen aangeven hoe zeer ze ermee eens waren. De antwoordcategorieën liepen van Helemaal mee eens, Deels eens, Deels oneens, tot Helemaal oneens. Een voorbeeld item is: “Het is te laat om dromen te verwezenlijken.” Hoe vaker de respondenten met de stellingen eens waren hoe meer zijn ze “narrative foreclosed.” Voor deze schaal werd een factoranalyse uitgevoerd om na te gaan hoeveel verschillende factoren hieraan ten grondslag liggen. Uit de factoranalyse is naar voren gekomen dat twee factoren een Eigenvalue boven de 1 hebben. Dus liggen aan de schaal twee factoren ten grondslag. Er werd besloten items te selecteren die een factorlading $>.50$ hadden. Zo werd item V8 verwijderd omdat de ladingen op beide factoren te laag waren (.463 en .489). De eerste factor heeft betrekking op de toekomst (bijvoorbeeld V2: Het is te laat om dromen te verwezenlijken). De hoogste lading voor factor 1 was .839 en de laagste lading was .746. Uit de betrouwbaarheidsanalyse is naar voren gekomen dat nog een ander item verwijderd kon worden (V5) omdat hierdoor Cronbach's alfa verhoogd kon worden. De tweede factor heeft betrekking op het verleden (bijvoorbeeld V4: Ik heb in mijn leven niet gedaan wat ik het liefst had gedaan). De hoogste lading voor deze factor was .788 en de laagste lading was .615. Cronbach's alfa voor de factor “toekomst” is .874 en voor de factor “verleden” .654. Er werden geen items gevonden die dubbel op beide factoren laden. Vervolgens werden nieuwe variabelen berekend voor Narrative foreclosure. Zo ontstond een somscore voor de factor Verleden en een somscore voor de factor Toekomst. De factorladingen en alfa's zijn in Tabel 1 te vinden.

Aan het eind van de vragenlijst konden de respondenten nog aangeven of ze aan een verloting van een cadeaubon willen deelnemen, een kort verslag van het onderzoek willen ontvangen en of ze willen meedoen aan vervolgonderzoek over levensverhalen.

Tabel 1

Factoranalyse voor Narrative Foreclosure

Items=5	
Factor 1 “Toekomst”	
$\alpha = .874$	
V6: Het verhaal van mijn leven is klaar.	.839
V1: Ik verwacht dat er nog hoofdstukken aan mijn levensverhaal worden toegevoegd.	.815
V7: Als ik over mijn leven nadenk dan zie ik geen nieuwe mogelijkheden voor de toekomst.	.812
V10: Ik verwacht dat er nog steeds nieuwe dingen kunnen gebeuren in mijn leven.	.762
V2: Het is te laat omdromen te verwezenlijken.	.746
Items= 3	
Factor 2 “Verleden”	
$\alpha = .654$	
V3: Als ik mijn leven over zou doen, zou ik het heel anders aanpakken.	.788
V4: Ik heb in mijn leven niet gedaan wat ik het liefst had gedaan.	.772
V9: Ik kan fouten uit mijn eerdere leven niet meer herstellen.	.615

5.2 Respondenten

De respondenten in dit onderzoek waren 50- plussers. Ze hebben via een oproep in een tijdschrift of op een website van het onderzoek ervaren. Het enige criterium voor de deelname aan het onderzoek was een minimale leeftijd van 50 jaar. In Tabel 2 zijn hun demografische kenmerken, de gezondheidstoestand en de scores op depressie en angst te zien (aantallen, percentages, gemiddelden en standaarddeviaties).

Tabel 2

Demografische kenmerken, gezondheidstoestand, depressie en angst

		Beschrijvende statistiek			
		<i>N</i> = 177	%	<i>M</i>	<i>SD</i>
Gem. leeftijd in jaren				70.1	9.4
Geslacht					
	Man	43	24.3		
	Vrouw	134	75.7		
Burgerlijke staat					
	Partnerschap	80	45.2		
	Geen partnerschap	97	54.8		
Gem. aantal kinderen				2.3	1.5
Opleiding					
	Laag	66	37.3		
	Middel	53	29.9		
	Hoog	58	32.8		
Werksituatie					
	Werkend	17	9.6		
	Niet werkend	160	90.4		
Levensbeschouwing					
	Gelovig	137	77.8		
	Ongelovig	39	22.2		
Gezondheidstoestand					
	Wel problemen	130	74.3		
	Geen problemen	45	25.7		
Depressie					
	Geen depressie	160	90.4		
	Mogelijke depressie	7	4		
	Vermoedelijke depressie	8	4.5		
Angst					
	Geen angststoornis	137	77.4		
	Mogelijke angststoornis	20	11.3		
	Vermoedelijke angststoornis	15	8.5		

Van tevoren werd de variabele Burgerlijke staat samengevat tot Geen partnerschap (Ongehuwd, Weduwe/weduwnaar en Gescheiden) en Partnerschap (Gehuwd/geregistreerd partnerschap). De hoogst afgeronde opleiding van de respondenten werd samengevat tot drie niveaus van opleiding: Laag (Lagere school/basisschool, Lager beroepsonderwijs en Middelbaar beroepsonderwijs), Middel (Middelbaar beroepsonderwijs en Hoger algemeen onderwijs) en Hoog (Hoger beroepsonderwijs en Wetenschappelijk onderwijs). De werksituatie werd samengevat tot Werkend (Betaald werk) en Niet werkend (Werkloos, Huishouden/gezin, Onderwijs, Om- of bijscholing, Arbeidsongeschikt en pensioen, Vervroegd pensioen). En als laatste variabele werd Levensbeschouwing samengevat tot Niet gelovig (Geen) en Gelovig (Rooms Katholiek, Protestant, Moslim, Humanistisch en Anders).

Van de 177 respondenten was de gemiddelde leeftijd 70.1 ($SD= 9.4$) en er waren 43 mannen en 134 vrouwen. De meerderheid van de respondenten gaf aan gehuwd of in een geregistreerd partnerschap te leven (54.8 %). Het gemiddelde aantal kinderen was 2.3 ($SD= 1.5$). Bij de vraag naar de opleiding viel op dat het beeld redelijk goed verdeeld was maar de meerderheid een lage opleiding gevolgd had (37.3 %). De momentele werksituatie was bij de grote meerderheid niet werkend (90.4 %). Met betrekking tot hun levensbeschouwing viel op dat de grote meerderheid van de respondenten wel gelovig was (77.8 %). Bij de gezondheidstoestand van de respondenten kwam naar voren dat de meerderheid wel problemen heeft (74.3 %). Er werden ook scores voor Depressie en Angst berekend. Het bleek dat de meerderheid geen depressie (90.4 %) of angststoornis (77.4 %) heeft.

5.3 Procedure

In deze studie wordt gebruik gemaakt van schriftelijke en online vragenlijsten. In oktober 2009 verscheen er in het Nederlands tijdschrift PLUS een oproep voor het onderzoek. Verder werd bij twee websites voor 50- plussers een oproep voor het onderzoek geplaatst (www.seniorplaza.nl en www.50plusnet.nl). Geïnteresseerde mensen konden zich vervolgens aanmelden bij een medewerkster aan de Universiteit. Als ze zich hadden aangemeld voor het onderzoek konden ze kiezen of ze de vragenlijst schriftelijk of online willen invullen. Ze ontvingen vervolgens de vragenlijst per post of hun werd via email de link naar de website gestuurd waar ze de vragenlijst online konden invullen. In totaal hebben zich 225 mensen voor de studie aangemeld en vervolgens een vragenlijst of een email met de bijhorende link ontvangen. Uiteindelijk hebben 191 mensen de vragenlijst ingevuld. Elf vragenlijsten werden uitgesloten omdat ze niet volledig ingevuld waren en drie vragenlijsten werden uitgesloten omdat de deelnemers beneden een leeftijd van 50 jaar waren. Dus bleven in totaal 177 respondenten over. Van de 177 vragenlijsten werden 107 (60.5 %) schriftelijk en 70 (39.5 %) online ingevuld.

5.4 Data-analyse

5.4.1 *Kwalitatieve analyse*

Bij de schriftelijke vragenlijsten werden de drie herinneringen van de respondenten letterlijk afgetypt. Vervolgens werden alle herinneringen (ook die online ingevulde herinneringen) met behulp van het classificatiesysteem en scoringsmanuaal voor self-defining autobiografische herinneringen van Singer et al. (2000/1) gecodeerd. Dit manuaal werd door een aantal studies gevalideerd (Angus et al., 2004). De drie dimensies die in dit schema gebruikt werden zijn Specificiteit (Type 1 Puur specifiek, Type 2 Specifieke narrative met generalisatie, Type 3 Specifieke narrative met meerdere specifieke gebeurtenissen, Niet-specifiek: Episodische narrative, Niet-specifiek: Generieke narrative) en Integrativiteit (wel of niet integratief; Singer et al., 2007). In de voorliggende studie werd bij de dimensie Specificiteit nog “niet-specifiek: Levensverhaal” opgenomen. En verder werd nog de dimensie “Valentie” van de herinnering gecreëerd waarbij de herinnering werden ingedeeld in “positief”, “neutraal” en “negatief”.

Het coderen werd eerst getraind door 30 herinneringen van 10 respondenten te coderen. Deze herinneringen werden ook gecodeerd door de twee begeleidende docenten van de onderzoekster en een ander Masterstudente. De Masterstudente was een inhoudelijke expert op het gebied van onderzoek. Vervolgens werd de codering met elkaar vergeleken en er werd uiteindelijk een coderingsschema opgesteld wat begrijpelijk was voor alle deelnemende personen. Het coderingsschema is in de bijlage te vinden.

Om de betrouwbaarheid van het coderen te bepalen werd Cohen's Kappa berekend. Er werden random 30 respondenten gekozen en telkens de drie herinneringen van deze respondenten gecodeerd. Er werden dus in totaal 90 herinneringen gecodeerd. Bovendien werden de herinneringen door de ander Masterstudente gecodeerd die ook meegewerkt had tijdens het trainen van het coderen. Cohen's Kappa voor de overeenstemming tussen de onderzoekster en de ander Masterstudente bleek voor alle drie dimensies (bijna) perfect. De kappa's zijn in Tabel 3 te zien.

Vervolgens werden nieuwe variabelen berekend voor de drie dimensies van de herinneringen. Er werden per herinnering somscores berekend voor elke dimensie.

Tabel 3

Cohen's Kappa voor Specificiteit, Integrativiteit en Valentie

Dimensie	Cohen's Kappa
Specificiteit	.948
Integrativiteit	.908
Valentie	.966

5.4.2 Statistische analyse

Voor alle statistische analyses werd gebruik gemaakt van het statistische software pakket SPSS 16.0.

Frequentieverdelingen. Voor het beschrijven van de demografische gegevens, de gezondheidstoestand, de drie dimensies van de herinneringen (Specificiteit, Integrativiteit en valentie) en de score op Narrative foreclosure werd gebruik gemaakt van frequentieverdelingen (hoeveelheden, gemiddelden, percentages en standaarddeviaties).

Kolmogorov-Smirnov Test. Verder werd vastgesteld welke nominale variabelen normaal verdeeld zijn. Dit werd gedaan met behulp van de Kolmogorov-Smirnov Test. Het bleek dat een aantal nominale variabelen niet normaal verdeeld zijn (zie Tabel 4). Deze zijn: Aantal kinderen ($p= 0.000$), Aantal negatieve herinneringen ($p= 0.000$), Aantal specifieke herinneringen ($p= 0.000$), Aantal integratieve herinneringen ($p= 0.000$), Gezondheidstoestand ($p= 0.000$), NF Verleden ($p= 0.01$) en NF Toekomst ($p= 0.01$).

Correlatieanalysen. Om na te gaan welke variabelen samenhangen met de drie dimensies van de herinnering en NF werden bivariate correlatieanalysen uitgevoerd. Er werd zowel een

niet- parametrische (Spearman) analyse als een parametrische (Pearson) analyse uitgevoerd. De resultaten van beide correlatieanalyses werden met elkaar vergeleken en er bleek geen groot verschil te bestaan tussen de r 's. Desondanks de resultaten uit de Kolmogorov- Smirnov Test werd dus besloten met de Pearson coëfficiënt te werken.

Regressieanalyses. Met behulp van correlatieanalyses werden enige significante samenhangen gevonden tussen variabelen. Om voor achtergrondvariabelen te controleren werd een multivariaat hiërarchisch regressiemodel opgesteld voor NF Verleden. Er werd geprobeerd na te gaan hoe de variabelen gezamenlijk invloed hebben op het model. De afhankelijke variabele is NF Verleden. Er werd geen regressieanalyse voor NF Toekomst uitgevoerd omdat in de correlatieanalyse te weinig significante samenhangen gevonden werden.

Tabel 4

Kolmogorov-Smirnov Test

Variabele	Asymp. Sig. (2-tailed)
Leeftijd	.66
Aantal kinderen	.00*
Aantal negatieve herinneringen	.00*
Aantal integratieve herinneringen	.00*
Aantal specifieke herinneringen	.00*
Gezondheidstoestand	.00*
NF Verleden	.01*
NF Toekomst	.01*

* $p < .05$ (2-zijdig).

** $p < .01$ (2-zijdig).

6 Resultaten

6.1 Kenmerken van SDMs en de mate van NF

Eerst werden frequentieanalyses uitgevoerd voor de drie dimensie van de herinneringen (zie Tabel 5). Daarna voor de combinatiescores van de drie dimensies (zie Tabel 6) en voor vragen over de herinneringen (zie Tabel 7). Ten laatste werd een frequentieanalyse uitgevoerd voor NF (zie Tabel 8).

Specifieke herinnering. Algemeen valt op dat de grote meerderheid van de respondenten geen specifieke herinneringen had. Verder wordt zichtbaar dat voor specifieke herinneringen een lichte trend naar beneden bestaat. Bij de eerste herinnering vertelden van 177 respondenten nog 18.3 % een specifieke herinnering, bij de tweede 14.9 % en bij de derde waren het alleen 8.8 %.

Integratieve herinnering. Ook hier wordt duidelijk dat de grote meerderheid geen integratieve herinneringen had. Over de drie herinneringen heen bleef het aantal integratieve herinneringen ongeveer gelijk (24.0 %, 22.3 % en 24.1 %). Algemeen valt op dat meer respondenten integratieve herinneringen hadden dan specifieke herinneringen.

Valentie van de herinnering. Met betrekking tot positieve herinneringen valt op dat bij de derde herinnering bijna dubbel zo veel positieve herinneringen werden verteld (27.1 %) dan bij de eerste (16.0 %) en tweede herinnering (14.3%). Met betrekking tot neutrale herinneringen wordt duidelijk dat het aantal over de drie herinneringen heen ongeveer gelijk was verdeeld (48.0 %, 48.6 % en 45.3 %). Met betrekking tot negatieve herinneringen valt op dat bij de derde herinnering ongeveer 10 % minder negatieve herinneringen werden verteld (26.6 %) dan bij de eerste twee herinneringen (35.6 % en 36.7 %).

Algemeen is opvallend dat de meerderheid van de respondenten neutrale herinneringen hadden.

Combinatiescores. Bovendien werden combinatiescores berekend voor de dimensies. Er werden combinatiescores berekend voor integratief met negatief, integratief met specifiek, positief met specifiek, en negatief met specifiek. Redenen hiervoor zijn onder andere de hypothesen. Algemeen komt naar voren dat zeer weinig herinneringen te vinden zijn die aan twee dimensies voldoen. Verder kan opgemerkt worden dat bij alle combinatiescores over de drie herinneringen heen een trend naar beneden zichtbaar is. Er zijn bij herinnering twee en drie steeds minder combinatiescores te vinden dan bij herinnering een.

Vragen over herinneringen. Het valt op dat het gemiddelde antwoord op de vraag “Hoe belangrijk is deze herinnering tegenwoordig voor u?” voor alle drie herinneringen tussen 4 en 6 ligt. Voor de meerderheid van de respondenten zijn de herinneringen dus nog steeds belangrijk. Hetzelfde geldt voor de vraag “Hoe positief voelt u zich tegenwoordig over deze herinnering?” Ook hier liggen de gemiddelden voor alle drie herinneringen tussen de score 4 en 5. Alleen bij de vraag “Hoe negatief voelt u zich tegenwoordig over deze herinnering?” ligt het gemiddelde voor de drie herinneringen tussen 2 en 3. Er zijn dus meer respondenten te vinden die zich tegenwoordig positief over hun herinneringen voelen dan respondenten die zich negatief over hun herinneringen voelen.

Bovendien werden de respondenten naar de datum van de herinnering gevraagd. Het valt op dat bij de eerste herinnering de datum duidelijk langer terug ligt dan bij de tweede en derde herinnering.

Narrative foreclosure. Verder werden frequentieanalyses berekend voor de twee factoren van NF. Hiervoor geldt dat hoe hoger de score, hoe meer is iemand narrative foreclosed. Bij de factor Verleden valt op dat ongeveer even veel respondenten een lage score hebben (23.2 %) als respondenten een hoge score (24.9 %). Het gemiddelde antwoord voor deze factor was 2.41 ($SD= 0.80$). Bij de factor Toekomst valt op dat duidelijk meer respondenten een lage score hebben (37.9 %) dan een hoge score (6.8%). Het gemiddelde antwoord voor deze factor was 1.94 ($SD= 0.81$).

Tabel 5

Frequenties en gemiddelden voor de drie dimensies

	Herinnering 1	Herinnering 2	Herinnering 3
	<i>N</i> (%)	<i>N</i> (%)	<i>N</i> (%)
Specifieke herinnering	32 (18,3)	26 (14,9)	15 (8,8)
Integratieve herinnering	42 (24,0)	39 (22,3)	41 (24,1)
Positieve herinnering	28 (16,0)	25 (14,3)	46 (27,1)
Neutrale herinnering	84 (48,0)	85 (48,6)	77 (45,3)
Negatieve herinnering	63 (35,6)	65 (36,7)	47 (26,6)

Tabel 6

Frequenties en gemiddelden voor combinatiescores van de drie dimensies

	Herinnering 1	Herinnering 2	Herinnering 3
	<i>N</i> (%)	<i>N</i> (%)	<i>N</i> (%)
Integratief en Negatief	18 (10.3)	17 (9.7)	9 (5.3)
Integratief en Specifiek	13 (7.4)	12 (6.8)	5 (2.9)
Positief en Specifiek	6 (3.4)	4 (2.3)	5 (2.8)
Negatief en Specifiek	9 (5.1)	6 (3.4)	2 (1.2)

Tabel 7

Gemiddelden voor vragen over de herinneringen

	Herinnering 1	Herinnering 2	Herinnering 3
	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>M</i> (<i>SD</i>)
Aantal jaren geleden	52.84 (18.92)	40.31 (19.30)	28.54 (20.1)
Tegenwoordig belangrijke herinnering	4.67* (1.45)	4.86* (1.38)	5.20* (1.13)
Tegenwoordig positieve herinnering	4.34* (1.65)	4.09* (1.83)	4.44* (1.81)
Tegenwoordig negatieve herinnering	2.15* (1.61)	2.61* (1.74)	2.25* (1.66)

*Op een 6-punt schaal van Niet belangrijk/positief/negatief tot Zeer belangrijk/positief/negatief

Tabel 8

Frequenties en gemiddelden voor Narrative foreclosure

	NF Verleden		NF Toekomst	
	Lage score*	Hoge score**	Lage score*	Hoge score**
<i>N (%)</i>	41 (23.2)	44 (24.9)	67 (37.9)	12 (6.8)
<i>M (SD)</i>	2.41*** (0.80)		1.94*** (0.81)	

*Alleen met 1 en/of 2 geantwoord

** Alleen met 3 en/of 4 geantwoord

*** Op een 4-punt schaal van Helemaal eens, Deels een, Deels oneens tot Helemaal oneens

6.2 De samenhang met NF

6.2.1 De samenhang tussen de drie dimensies, NF en achtergrondvariabelen

Hypothesen 1-3 hielden in dat respondenten met een hoge score op NF significant meer negatieve, minder integratieve en minder specifieke herinneringen hebben. De correlatiecoëfficiënten zijn in Tabel 9 te vinden.

Voor het eerst werd gekeken naar de onderlinge samenhang tussen de drie dimensies. Er blijkt geen samenhang te bestaan tussen de Specificiteit, Integrativiteit en Valentie van de herinnering. Daarna werd naar de samenhang tussen de twee NF variabelen gekeken. Er blijkt een significant positieve correlatie te bestaan ($r= 0.185$). Dus hoe meer NF voor het verleden, des te meer NF voor de toekomst.

Vervolgens werd gekeken naar de samenhang tussen de drie dimensies en de twee NF variabelen. Er wordt alleen één lage significant positieve correlatie gevonden tussen de variabelen NF Verleden en negatieve herinneringen ($r= 0.174$). Dit betekent dus hoe meer negatieve herinneringen iemand heeft, des te meer is deze persoon narrative foreclosed voor het verleden. Vervolgens werden correlaties berekend voor combinatiescores van de drie dimensies en NF. Er wordt geen significante samenhang gevonden tussen de combinatiescores en de twee factoren van NF. Vragen die betrekking hadden op de drie herinneringen werden ook opgenomen in de correlatieanalyses. Er worden twee significante samenhangen gevonden. Ten eerste bestaat een negatieve samenhang tussen Tegenwoordig positieve herinnering en NF Verleden ($r= -0.246$). Dit betekent dat mensen die zich tegenwoordig positief over de herinnering voelen, significant minder narrative foreclosed zijn voor het verleden. Hierop aansluitend wordt een significant positieve correlatie tussen Tegenwoordig negatieve herinnering en NF Verleden gevonden ($r= 0.285$). Ten tweede wordt een significante correlatie tussen Datum herinnering en NF Toekomst gevonden ($r= 0.271$). Dus hoe langer de drie herinneringen terug liggen, hoe meer is iemand narrative foreclosed voor de toekomst. Op basis van de resultaten kan dus alleen Hypothese 1 worden bevestigd. Hypothesen 2 en 3 konden niet bevestigd worden.

Om een antwoord op Hypothese 4 (De drie aspecten van de herinneringen hangen onafhankelijk samen met NF) en 5 (Deze samenhang blijft ook bestaan als gecontroleerd wordt voor achtergrondvariabelen) te geven werden de demografische gegevens van de

respondenten opgenomen in de correlatieanalyse. Er worden enkele significante samenhangen gevonden. Er worden geen significante correlaties gevonden met de variabele Specifieke herinneringen.

De variabele Integratieve herinneringen correleert significant negatief met leeftijd ($r = -0.164$). De correlatie is redelijk laag. Dus hoe hoger de leeftijd, des te minder integratieve herinneringen worden verteld. Verder hangt geslacht significant positief met integratieve herinneringen samen ($r = 0.207$). Dus vrouwen hebben significant meer integratieve herinneringen. De variabele integratieve herinneringen hangt verder nog negatief met het aantal kinderen samen ($r = -0.240$). Dus hoe minder kinderen, hoe meer integratieve herinneringen.

De variabele Negatieve herinneringen correleert significant negatief met de leeftijd van de respondenten ($r = -0.161$). Deze samenhang is redelijk laag. Dus hoe jonger een respondent, des te meer negatieve herinneringen worden verteld. Verder is een significant positieve correlatie tussen het geslacht en Negatieve herinneringen zichtbaar ($r = 0.221$). Vrouwen vertellen dus significant meer negatieve herinneringen. En ten laatste wordt een lage significant positieve correlatie gevonden tussen Negatieve herinneringen en de gezondheidstoestand ($r = 0.153$). Dus hoe meer gezondheidsproblemen, des te meer negatieve herinneringen.

Bij de correlatieanalyse zijn een aantal significante samenhangen naar voren gekomen tussen de twee NF factoren en de demografische gegevens. Ten eerste bestaat een significant negatieve samenhang tussen NF Verleden en het opleidingsniveau ($r = -0.206$). Dus hoe hoger het opleidingsniveau, des te minder NF voor het verleden. Ten tweede bestaat een lage significant negatieve samenhang tussen NF Verleden en de werksituatie ($r = -0.168$). Dus respondenten die niet betaald werken, hebben significant meer NF voor het verleden. Ten derde bestaat een significant positieve correlatie tussen het NF Verleden en de gezondheidstoestand ($r = 0.255$). Dit betekent dat hoe meer gezondheidsproblemen, des te meer NF voor het verleden.

NF voor de toekomst hangt significant positief met leeftijd samen ($r = 0.528$). Dit betekent hoe hoger de leeftijd, des te meer NF voor de toekomst. Verder bestaat een significant negatieve correlatie tussen het geslacht en NF Toekomst ($r = -0.258$). Dus vrouwen zijn significant minder NF voor de toekomst. NF voor de toekomst hangt ook significant negatief met de werksituatie samen ($r = -0.284$). Dus respondenten met betaald werk hebben significant

minder NF voor de toekomst. En ten laatste bestaat een lage significant positieve samenhang tussen NF Toekomst en de gezondheidstoestand ($r= 0.177$). Dus hoe meer gezondheidsproblemen, hoe meer NF voor de toekomst.

Op basis van de resultaten van de correlatieanalyse kwam naar voren dat Hypothese 4 en 5 voor NF Toekomst niet bevestigd kunnen worden. NF Toekomst hangt niet samen met de aspecten van de herinneringen.

In de correlatieanalyse werd gekeken welke achtergrondvariabelen zowel met de SDMs als ook met NF samenhangen. Voor NF Verleden waren dit Opleidingsniveau, Werksituatie en Gezondheidstoestand. Om de samenhang met de aspecten van de herinneringen, NF en de achtergrondvariabelen nader te onderzoeken en om voor achtergrondvariabelen te controleren werd voor NF Verleden een regressieanalyse uitgevoerd.

Tabel 9

Pearson correlatiecoëfficiënten voor de drie dimensies, combinatiescores, vragen over de herinneringen, NF en achtergrondgegevens

	Specifieke herinnering	Integratieve herinnering	Negatieve herinnering	NF Verleden	NF Toekomst
Specifieke herinnering					
Integratieve herinnering	.024				
Negatieve herinnering	.108	.042			
NF Verleden	-.019	-.053	.174*		
NF Toekomst	-.018	-.148	-.023	.185*	
Negatief Integratieve herinnering	.094	.592**	.424**	.019	-.118
Negatief Specifieke herinnering	.673**	.041	.348**	.117	.101
Positief Specifieke herinnering	.462**	-.055	-.167*	.007	-.125
Specifiek Integratieve herinnering	.464**	.402**	.046	.061	.023
Tegenwoordig belangrijke herinnering	.016	-.097	-.156	-.046	.134
Tegenwoordig positieve herinnering	.046	.000	-.496**	-.246**	-.093
Tegenwoordig negatieve herinnering	-.018	-.040	.486**	.285**	.081
Aantal jaren geleden	.068	.003	-.139	.031	.271**
Leeftijd	-.016	-.164*	-.161*	-.003	.528**
Geslacht	.031	.207**	.221**	.014	-.258**
Burgerlijke staat	-.047	.054	-.080	-.040	-.147
Aantal kinderen	.036	-.240**	-.126	.130	.010
Opleidingsniveau	.124	.111	.007	-.206**	-.145
Werksituatie	.052	.138	.023	-.168*	-.284**
Levensbeschouwing	.022	-.066	-.006	.043	.035
Gezondheidstoestand	-.126	.008	.153*	.255**	.177*

* $p < .05$ (2-zijdig)

** $p < .01$ (2-zijdig)

6.3 De controle van achtergrondvariabelen

6.3.1 Analyse van de voorspellers voor NF Verleden

Er werd verwacht dat de drie aspecten van de herinneringen onafhankelijk samenhangen met NF. Verder werd verwacht dat deze samenhang ook blijft bestaan als gecontroleerd wordt voor achtergrondvariabelen. Voor de regressieanalyse werden die variabelen opgenomen, die zowel met NF als ook met de aspecten van de herinneringen samenhangen. In de volgende paragraaf wordt voor de afhankelijke variabele NF Verleden berekend in welke mate ze door de andere variabelen voorspeld wordt.

In het eerste model voor NF Verleden werden de drie dimensies van de herinneringen opgenomen. De resultaten zijn in Tabel 10 te zien. Uit Tabel 10 wordt zichtbaar dat dit model 3.6 % verklaard van de variantie van NF Verleden. Negatieve herinnering blijkt een goede voorspeller te zijn. Dit betekent dat hoe meer negatieve herinneringen iemand heeft, hoe meer is deze persoon ook narrative foreclosed voor het verleden.

Bij Model 2 werd de variabele Tegenwoordig negatieve herinnering ingevoerd. Het model verklaart 8.6 % van de variantie van NF Verleden. Tegenwoordig negatieve herinnering blijkt een goede voorspeller te zijn. Dit betekent dat respondenten die zich tegenwoordig nog negatief over hun herinneringen voelen, hebben significant meer NF Verleden. Het valt op dat de variabele Negatieve herinnering in het tweede model geen significante voorspeller meer is. Het is dus belangrijk te noemen dat Negatieve herinnering ook indirect via Tegenwoordig negatieve herinnering op NF Verleden van invloed kan zijn.

Bij Model 3 werden achtergrondvariabelen ingevoerd. Ingevoerd werden de variabelen Werksituatie, Gezondheidstoestand en Opleidingsniveau. Het model verklaart 18.4 % van de variantie voor NF Verleden. De variabelen Tegenwoordig negatieve herinnering, Werksituatie en Opleidingsniveau blijken hierbij goede voorspellers te zijn. Dus naast het feit dat mensen met tegenwoordig negatieve gevoelens over hun herinneringen meer NF Verleden hebben, hebben ook mensen die niet (betaald) werken meer NF Verleden. En bovendien hoe lager het opleidingsniveau, hoe meer NF Verleden.

Tabel 10

Hiërarchische regressieanalyse voor NF Verleden

	Model 1	Model 2	Model 3
	Beta	Beta	Beta
Specifieke herinnering	-.040	-.054	-.001
Integratieve herinnering	-.062	.016	.033
Negatieve herinnering	.182*	-.047	.016
Tegenwoordig negatieve herinnering		.275**	.211*
Werksituatie			-.205*
Gezondheidstoestand			.110
Opleidingsniveau			-.200*
<i>R</i>	.189	.294	.429
<i>R</i> ²	.036	.086	.184
<i>R</i> ² Change	.036	.086	.184
<i>F</i>	2.081	3.213	4.251
<i>F</i> Change	2.081	3.213	4.251
<i>P</i>	.105	.015	.000

**p* < .05.

7 Discussie

Het doel van dit onderzoek was op het gebied van *NF bij 50- plussers* iets toe te voegen aan de wetenschappelijke literatuur. NF kan gedefinieerd worden als een toestand van stilstand met betrekking tot het eigen levensverhaal. Als het om levensverhalen gaat kunnen SDMs als bouwstenen hiervan worden beschouwd. Deze studie deed voor het eerst onderzoek naar NF bij 50-plussers in combinatie met SDMs. In deze zowel kwantitatieve als ook kwalitatieve studie werd geprobeerd de samenhang tussen NF en aspecten van de SDMs te onderzoeken en goede voorspellers voor NF te vinden. Er werd alleen een samenhang gevonden tussen de Valentie van de herinnering en NF. Namelijk tussen (tegenwoordig) negatieve herinnering en NF voor het verleden. Zich tegenwoordig nog steeds negatief over zijn herinneringen voelen en (indirect) het opschrijven van negatieve herinneringen, leidt tot het ontwikkelen van NF voor het verleden. Bovendien blijken respondenten zonder (betaald) werk en met een laag opleidingsniveau eerder NF voor het verleden te hebben.

7.1 Belangrijkste resultaten

In dit onderzoek werd NF opgedeeld in twee factoren: NF voor het verleden en NF voor de toekomst. NF voor het verleden heeft betrekking op de wens zijn eerder leven opnieuw te kunnen doen om het anders aan te kunnen pakken. De respondenten vinden dat ze in hun leven niet gedaan hebben wat ze het liefst hadden gedaan en dat ze mogelijkheden onbenut hebben gelaten. In tegenstelling met NF voor het verleden heeft NF voor de toekomst betrekking op de toekomst van de respondenten en de mate waarin ze zich voor kunnen stellen hoofdstukken aan het levensverhaal toe te kunnen voegen en dromen te verwezenlijken. Het gaat om nieuwe mogelijkheden voor de toekomst en de verwachting dat deze nog kunnen gebeuren.

De eerste drie hypothesen hadden betrekking op de samenhang tussen NF en de drie aspecten van de SDMs. De eerste hypothese (Respondenten die hoger scoren op NF hebben significant meer negatief beleefde herinneringen.) kon deels worden bevestigd. Er werd gevonden dat mensen die hoog scoren op NF voor het verleden, meer negatieve herinneringen opschreven. De samenhang tussen NF voor het verleden en het opschrijven van negatieve herinneringen kan eventueel door de verwerking van negatieve ervaringen worden verklaard. Mensen die meer negatieve herinneringen opschrijven, hebben deze ervaringen mogelijk niet goed verwerkt en hebben op grond hiervan de wens hun leven nog eens opnieuw te kunnen doen. Ondersteuning voor deze veronderstelling kan in de samenhang worden gevonden tussen NF voor het verleden en zich tegenwoordig nog steeds negatief (of positief) over de herinnering voelen. Respondenten die zich tegenwoordig nog steeds negatief over hun (negatieve) herinneringen voelen, zijn significant meer narrative foreclosed voor het verleden. En respondenten die zich tegenwoordig positief over hun (negatieve) herinnering voelen, zijn minder narrative foreclosed voor het verleden. Bij de analyses kwam naar voren dat het opschrijven van negatieve herinneringen niet helemaal voldoende is om NF voor het verleden te verklaren. Zich tegenwoordig nog steeds negatief over zijn herinneringen voelen vervangt het opschrijven van negatieve herinneringen als beste voorspeller. Het is dus belangrijk te noemen dat het opschrijven van negatieve herinneringen indirect een invloed kan hebben op NF voor het verleden. Dit resultaat komt ook met de gevonden literatuur overeen. Randall (2009) maakte duidelijk dat niet de ervaringen per se tot NF leiden maar de manier waarmee men hiermee omgaat. Mensen die zich nog steeds negatief over hun ervaringen

voelen hebben blijkbaar nog geen mogelijkheid gevonden om deze ervaringen accepterend in hun levensverhaal op te nemen.

De eerste hypothese werd dus alleen deels bevestigd. Respondenten met een *gesloten verleden* hebben ook meer negatieve herinneringen opgeschreven. Bovendien hebben deze respondenten ook tegenwoordig nog negatieve gevoelens over hun herinneringen. In tegenstelling hiermee hebben deze respondenten geen *gesloten toekomst*. Er volgt dus niet de wens naar een verandering van de toekomstige levensrichting.

De tweede hypothese (Respondenten die hoger scoren op NF hebben significant minder integratieve herinneringen.) kon niet bevestigd worden. Uit de analyses blijkt dat de samenhangen tussen NF voor het verleden, NF voor de toekomst met het opschrijven van integratieve herinnering niet significant zijn. Hetzelfde geldt voor de combinatiescores (Het opschrijven van negatief integratieve herinneringen en het opschrijven van specifiek integratieve herinneringen): Ook hier konden geen significante samenhangen met NF gevonden worden.

Integrativiteit speelt blijkbaar geen rol bij het wel of niet ontwikkelen van NF. Uit de literatuur werd duidelijk dat Integrativiteit geassocieerd kan worden met de identiteitsstatus foreclosure. In hun studie hebben McLean et al. (2006) een foreclosure status beschreven als een identiteitstoestand van “commitment” met geen exploratie. Als men ervan uitgaat dat NF overeenkomt met de identiteitsstatus foreclosure komen de resultaten uit deze studie niet overeen met eerder gevonden literatuur. In de vragenlijst werden de respondenten gevraagd herinneringen op te schrijven, waarover men al vaker nagedacht heeft en die kenmerkend voor de persoon zijn. Het feit dat meer niet- integratieve herinneringen opgeschreven werden, is dus niet het resultaat van een onduidelijke vraagstelling in de vragenlijst.

Er werden geen samenhangen gevonden met NF maar wel tussen het opschrijven van integratieve herinneringen en leeftijd. Dus hoe ouder de respondenten, hoe minder integratieve herinneringen worden opgeschreven. Dit resultaat komt niet overeen met eerder gevonden literatuur. Singer et al. (2007) en Pasupathi et al. (2006) vonden in hun studies dat de SDMs (respectievelijk autobiografische herinneringen) van oudere respondenten (tot 89 jaar) meer integratieve betekenissen inhielden dan die van jongeren (minimum leeftijd van 18 jaar). Bovendien werd in de voorliggende studie zichtbaar dat vrouwen meer integratieve herinneringen opschrijven en dat respondenten die meer kinderen hebben, minder integratieve

herinneringen opschrijven. Dit is een interessant resultaat. Blijkbaar zijn het vrouwen met weinig of geen kinderen die een betekenis of significantie hechten aan hun herinneringen. Het lijkt alsof het hebben van kinderen per se een betekenis geeft en geen significantie meer in herinneringen gezocht moet worden.

De derde hypothese (Respondenten die meer narrative foreclosed zijn hebben significant minder specifieke herinneringen.) kon eveneens niet bevestigd worden. Er werd geen samenhang gevonden tussen NF voor het verleden en het opschrijven van specifieke herinneringen. Dit geldt ook voor de combinatiescores (het opschrijven van negatief specifieke herinneringen en het opschrijven van specifiek integratieve herinneringen). Hoewel de respondenten gevraagd werden de drie herinneringen zo gedetailleerd mogelijk op te schrijven, konden uiteindelijk zeer weinig herinneringen als specifiek gecodeerd worden. Dit kan dus niet met de vraagstelling te maken hebben.

Met betrekking tot de hypothesen 1-3 moet vermeld worden dat NF voor de toekomst helemaal geen samenhangen heeft met de drie aspecten van de herinneringen. Dit kan verklaard worden door het feit dat NF voor de toekomst betrekking heeft op een ander periode. De opgeschreven herinneringen geven ervaringen uit het verleden weer en NF voor de toekomst heeft betrekking op verwachtingen over de toekomstige tijd.

Het feit dat algemeen weinig mensen met NF gevonden werden kan mogelijkwijs met de steekproef te maken hebben. De respondenten hebben zich zelf voor het onderzoek aangemeld. Uit de oproep voor het onderzoek werd duidelijk dat het om levensverhalen van mensen gaat. Mensen die aan het onderzoek deelgenomen hebben, hebben dus een bewuste keuze gemaakt om zich met hun leven uiteen te zetten. Het is dus mogelijk dat mensen met een sterke NF deze stap bewust vermeden hebben omdat hun levensverhaal *in ieder geval afgelopen en niet meer veranderbaar is*.

De vierde en vijfde hypothese konden eveneens niet bevestigd worden. Er bestond alleen een samenhang tussen het opschrijven van negatieve herinneringen en NF voor het verleden. En deze samenhang verdween als gecontroleerd werd voor achtergrondvariabelen. Tegenwoordig nog steeds negatieve gevoelens over herinneringen hebben, het opleidingsniveau en de werksituatie zijn dan goede voorspellers voor NF voor het verleden. Dit betekent, hoe hoger het opleidingsniveau van de respondenten, hoe minder NF voor het verleden. En respondenten die (betaald) aan het werk gaan, hebben ook minder NF voor het

verleden. Een hoge opleiding en het hebben van (betaald) werk blijkt dus een beschermende functie tegen NF te hebben. Hetzelfde geldt voor tegenwoordig positieve gevoelens over negatieve herinneringen. Ook dit kan als beschermende factor worden beschouwd.

Conclusies. Algemeen werden weinig significante samenhangen met NF gevonden en de eerste onderzoeksvraag (Hangen aspecten van SDMs met het wel of niet ontwikkelen van NF samen?) moet deels ontkend worden. Mensen die zich tegenwoordig nog steeds negatief over hun (negatieve) herinneringen voelen, zijn meer narrative foreclosed voor het verleden. Het was alleen deels mogelijk te achterhalen wie van de respondenten eerder geneigd is NF te ontwikkelen. Het waren respondenten die meer negatieve herinneringen opgeschreven hadden en die zich tegenwoordig nog steeds negatief hierover voelen. Bovendien heeft een hoge opleiding en het hebben van een (betaalde) werkplaats een positieve invloed tegen het ontwikkelen van NF. Dit resultaat geldt alleen voor NF voor het verleden. Over NF voor de toekomst konden geen dergelijke uitspraken gemaakt worden op grond van ontbrekende samenhangen.

NF kan worden beschouwd als een stadium van identiteitsontwikkeling en men kan dus aan het model van Whitbourne (2007) denken. In dit model wordt een onderscheid gemaakt tussen de identiteitsprocessen assimilation, accommodation en equilibrium waarbij het laatste een balans is tussen de eerste twee identiteitsprocessen. Volgens Whitbourne veranderen mensen hun identiteit als respons op ervaringen wat zowel negatieve als ook positieve gevolgen kan hebben. In de voorliggende studie gaat het om de omgang met ervaringen waarbij de tegenwoordige cognities en emoties over deze ervaringen verschillend zijn. De emoties kunnen tegenwoordig zowel negatief als ook positief zijn. Sommige respondenten zijn dus *assimilatief* bezig. Dit betekent dat men probeert een positief zelfbeeld te bewaren. Mensen die *accomodatief* bezig zijn veranderen hun identiteit als respons op ervaringen. Mensen die zich tegenwoordig nog steeds negatief over hun herinneringen voelen en een hoge score op NF hebben, blijken geen balans gevonden te hebben tussen hun identiteitsprocessen (equilibrium). Ze hebben hun identiteit blijkbaar niet aan kunnen passen maar staan stil in hun verleden. NF geeft dus het tegendeel van equilibrium weer. NF kan dus als een uitbreiding van Whitbourne's model worden beschouwd.

Deze studie is een eerste stap op het gebied van wetenschappelijk onderzoek van NF bij 50- plussers en heeft desondanks de beperkingen bruikbare resultaten voor toekomstig onderzoek tot stand gebracht.

Uitzicht. Het wordt aangeraden bij negatieve ervaringen zo vroeg mogelijk (professionele) hulp aan te bieden aan de desbetreffende persoon (Fischer & Riedesser, 1999). Hierdoor wordt de mogelijkheid van een succesvolle verwerking van de ervaring verhoogd om NF te voorkomen. Dit is voornamelijk bij laag opgeleide, niet (betaald) werkende 50- plussers belangrijk. Tot op heden werd geen wetenschappelijke literatuur gevonden over de behandeling van NF. Gezien het feit dat het bij NF om cognities gaat, zou een cognitieve gedragstherapie een mogelijke behandeling kunnen vormen.

6.2 Beperkingen

Deze studie kent een aantal beperkingen. De respondenten hebben zichzelf via een oproep voor het onderzoek aangemeld. Hierdoor vormen de respondenten een selectieve steekproef. De meerderheid van de respondenten is vrouwelijk (75.7 %) en niet (betaald) werkend (90.4 %). Bovendien werden weinig respondenten gevonden die een hoge score op NF hadden. Mensen met een sterke NF zijn eventueel minder geneigd om überhaupt aan een onderzoek over dit onderwerp deel te nemen. Met het oog op het opleidingsniveau en de burgerlijke staat van de respondenten valt op dat de aantallen goed verdeeld zijn. Hoewel de respondenten in deze studie een geselecteerde steekproef representeren, is het dus toch een gevarieerde groep. Hoewel het onderzoek in geheel Nederland uitgevoerd werd, is het desondanks mogelijk dat het daadwerkelijke aantal 50- plussers met NF onderschat wordt.

Een ander beperking kan de lengte van de vragenlijst zijn. De lijst omvatte veel vragen en het opschrijven van de drie herinneringen. Gezien de leeftijd van de respondenten hebben sommige eventueel veel tijd en moeite nodig gehad voor het invullen van de vragenlijst. Sommige respondenten hebben dit ook vermeld als notitie op hun vragenlijst of op een apart papiertje. Desondanks hebben alleen 11 respondenten hun vragenlijst niet volledig ingevuld zodat hun vragenlijst uit het onderzoek verwijderd moest worden. Dus was de daadwerkelijke invloed van de lengte van de vragenlijst minimaal.

In dit onderzoek werd gekeken naar de samenhang tussen NF en SDMs. Op basis van een factoranalyse werd zichtbaar dat NF aan de hand van twee factoren gemeten wordt. De eerste factor (NF voor het verleden) omvatte alleen 3 items en Cronbach's alfa was laag ($\alpha = .654$). Dit kan dus als een beperking worden beschouwd.

6.3 Toekomstig onderzoek

De voorliggende studie is een eerste stap in de richting van empirisch onderzoek van NF bij 50- plussers. Er werd ervoor gekozen NF in de samenhang met SDMs te onderzoeken. Uit de studie werd zichtbaar dat weinig respondenten specifieke en integratieve herinneringen opgeschreven hadden en weinig respondenten hoge scores op NF hadden. Voor toekomstig onderzoek is het belangrijk een steekproef te vinden waarbij de verdeling tussen lage en hoge scores op NF ongeveer gelijk is. En verder nog waarbij meer specifieke en integratieve herinneringen gevonden worden.

Bovendien is het voor de toekomst belangrijk meer onderzoek op het gebied van NF uit te voeren om andere variabelen te achterhalen die met NF samenhangen. Hierbij kan men bijvoorbeeld aan persoonlijkheidstrekken of de geestelijke gezondheid denken.

Bovendien is aan te raden NF in de samenhang met geslachtsverschillen te onderzoeken. In de voorliggende studie namen grotendeels vrouwen deel. Het viel op dat mannen meer narrative foreclosed voor de toekomst zijn. Bovendien was de meerderheid van de respondenten niet (betaald) werkend. Het zou dus interessant zijn om NF bij 50-plussers met betaald werk nader te onderzoeken. Verder zou men leeftijdsverschillen bij NF kunnen onderzoeken. Bestaan überhaupt verschillen tussen volwassenen (18 - 50 jaar) en 50-plussers? Tussen kinderen en volwassenen? Als ja, heeft bijvoorbeeld Tegenwoordig negatieve herinnering ook bij kinderen, jongeren en volwassenen een voorspellende waarde voor NF?

In het voorliggende onderzoek werden NF en SDMs met behulp van vragenlijsten onderzocht. Het zou mogelijk zijn niet met vragenlijsten maar met interviews te onderzoeken. Hierdoor zou men meer inzicht in de SDMs van 50- plussers kunnen krijgen.

7 Referenties

- Angus, L.E., & McLeod, J. (2004). *The handbook of narrative and psychotherapy: practice, theory and research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Beike, D.R., Lampinen, J.M., & Behrend, D.A. (2004). *The Self and Memory*. New York: Psychology Press.
- Blagov, P.S., & Singer, J.A. (2004). Four dimensions of self-defining memories (Content, specificity, meaning, and affect) and their relationship to self-restraint, distress, and repressive defensiveness. *Journal of Personality*, 72(3), 481-511.
- Bluck, S., Alea, N., Habermas, T., & Rubin, D. C. (2005). A TALE of three functions: The self-reported uses of autobiographical memory. *Social Cognition*, 23(1), 91-117.
- Bohlmeijer, E.T., Westerhof, G.J., Randall, W., Tromp, T., & Kenyon, G. (2009). Narrative foreclosure in later life: Preliminary considerations for a new sensitizing concept. *Unpublished manuscript*.
- Boomhuis, G. (2009). *Het leven als verhaal. De ontwikkeling van een vragenlijst over 'Narrative Foreclosure' voor ouderen*. Universiteit Twente, Nederland.
- Brockmeier, J. (2000). Autobiographical time. *Narrative Inquiry*, 10, 51-73.
- Fischer, G., & Riedesser, P. (1999). *Lehrbuch der Psychotraumatologie*. München: Ernst-Reinhardt (UTB).
- Freeman, M. (2000). When the story's over: narrative foreclosure and the possibility of self-renewal. In M. Andrews, S.D. Sclater, C. Squire, & A. Treacher (eds.), *Lines of narrative: psychosocial perspectives* (pp. 81-91). London: Routledge.
- Jobson, L., & O'Kearny, R. (2008). Cultural differences in retrieval of self-defining memories. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 39(1), 75-80.
- Keyes, C.L.M. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*, 43, 207-222.

- Maccallum, F., & Bryant, R.A. (2008). Self-defining memories in complicated grief. *Behaviour Research and Therapy*, 46(12), 1311–1315.
- Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marcia, J.E., Waterman, A., Matteson, D., Archer, S., & Orlofsky, J. (1993). Ego identity: A handbook for psychosocial research. In K.C. McLean, & M.W. Pratt (Eds.), *Life's little (and big) lessons: Identity statuses and meaning-making in the turning point narratives of emerging adults* (pp. 714-722). *Developmental Psychology*, 42(4).
- McAdams, D.P. (1996). Personality, modernity, and the storied self: A contemporary framework for studying persons. *Psychological Inquiry*, 7, 295- 321.
- McAdams, D.P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5, 100-122.
- McAdams, D. P. (2009a). *Coding system for redemption sequences*. Retrieved October 9, 2009, from <http://www.sesp.northwestern.edu/foley/instruments/redemption/>
- McAdams, D. P. (2009b). *Coding system for contamination sequences*. Retrieved October 9, 2009, from <http://www.sesp.northwestern.edu/foley/instruments/contamination/>
- McCullough, L. (1993). Arrested aging: The power of the past to make us aged and old. In T. Cole, W. Achenbaum, P. Jakobi, & R. Kastenbaum (Eds.), *Voices and visions of aging: Toward a critical gerontology* (pp. 184-204). New York: Springer.
- McLean, K.C., & Pratt, M.W. (2006). Life's little (and big) lessons: Identity statuses and meaning-making in the turning point narratives of emerging adults. *Developmental Psychology*, 42(4), 714-722.
- Moffitt, K.H., & Singer, J.A. (1994). Continuity in the life story: Self-defining memories, affect, and approach/avoidance personal strivings. *Journal of Personality*, 62(1), 21- 43.
- Mickley, K.R., & Kensinger, E.A. (2009). Phenomenological characteristics of emotional memories in younger and older adults. *Memory*, 17(5), 528-543.

- Pasupathi, M., & Mansour, E. (2006). Adult age differences in autobiographical reasoning in narratives. *Developmental Psychology*, 42(5), 798-808.
- Randall, W.L. (2007, November/December). Aging Well Requires “A Good Strong Story.” *Aging Horizons Bulletin*. Verkregen op 12 november, 2009, via <http://aginghorizons.com/2007/11/interview-aging-well-requires-a-good-strong-story/>
- Randall, W.L. (2009). Transcending Our Stories: A Narrative Perspective on Spirituality in Later Life. *Critical Social Work*, 10.
- Randall, W.L., & McKim, A.E. (2008). *Reading our lives: the poetics of growing old*. New York: Oxford.
- Salaman, E. (1970). *A collection of moments: A study of involuntary memories*. London: Longman.
- Singer, J.A. (1998). Applying a Systems Framework to Self-Defining Memories [Elektronische versie]. *Psychological Inquiry*, 9, 161.
- Singer, J.A. (2004). Narrative identity and meaning making across the adult lifespan: An introduction. *Journal of Personality*, 72, 437-459.
- Singer, J.A. & Blagov, P.S. (2000/1). *Classification system and scoring manual for self-defining autobiographical memories*. Unpublished manuscript, Departement of Psychology, Connecticut College, New London, CT, USA.
- Singer, J.A., Rexhaj, B., & Baddeley, J. (2007). Older, wiser, and happier? Comparing older adults' and college students' self-defining memories. *Memory*, 15(8), 886-898.
- Singer, J. A., & Salovey, P. (1993). *The remembered self: Emotion and memory in personality*. New York: Free Press.
- Skultety, K.M., & Whitbourne, S.K. (2004). Gender differences in identity processes and self-esteem in middle and later adulthood. *Journal of Women & Aging*, 16(1), 175-188.

Thorne, A., & McLean, K.C. (2001). Manual for coding events in self-defining memories. In J.A. Singer, B. Rexhaj, & J. Baddeley (eds.), *Older, wiser, and happier? Comparing older adults' and college students' self-defining memories* (pp. 886-898). *Memory*, 15(8).

Thorne, A., McLean, K.C., & Lawrence, A.M. (2004). When remembering is not enough: Reflecting on self-defining memories in late adolescents. *Journal of Personality*, 72(3), 513-541.

Vonnegut, K. (1982). *Deadeye Dick*. New York: Dell Publishing.

Whitbourne, S.K. (2002). *The aging individual: Physical and psychological perspectives*. New York: Springer.

Whitbourne, S.K. (2007). *Adult development & aging: Biopsychosocial perspectives*. Hoboken, NJ: John Wiley.

Zigmond, A.S., & Snaith, R.P. (1983). The hospital anxiety and depression scale. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 67(6), 361–370.

8 Bijlage

8.2 Coderingsschema

Coderen Herinneringen

Singer en Blagov (2000/1)

1) *Niveau 1: Structuur en specificiteit*

Specifiek narrative

- Er wordt over minstens een eenmalig gebeurtenis gesproken en deze gebeurtenis kan geïdentificeerd worden door datum en tijd
- De gebeurtenis vindt plaats tijdens een kort tijdstip of in minder dan een dag (maar het moet waargenomen worden als een gesloten eenheid)
- Gebeurtenissen met citaten worden gezien als “specifiek narrative” maar alleen als zeker gesteld kan worden dat de spreker op een bepaald gebeurtenis focuseert
- De gebeurtenis wordt met matig tot veel detail verteld (te identificeren door het vertellen van dialogen, emotionele responsies, acties, fysieke omgeving of andere beschrijvingen)

Typ 1: Puur specifiek

- Er wordt alleen maar over één bepaald gebeurtenis verteld dat op één dag plaats vindt (of aan twee opeenvolgende dagen- een avond en een ochtend)
- Er wordt een “time-tag” verteld wat aantoont wanneer de gebeurtenis ongeveer plaats vond
- Er wordt niet over een algemeen gebeurtenis naast de specifieke gebeurtenis verteld
- *Voorbeeld:* “In april tijdens mijn eerste jaar op mbo-school had ik mijn rijexamen. Toen ik voor het examen slaagde was ik zo opgewonden. Ik verliet mijn moeder en haalde mijn vrienden af. Het was een warme, zonnige dag en ik voelde me ouder en vrij.”

Typ 2: Specifiek narrative met generalisatie

- Er wordt een uitspraak over een bepaald gebeurtenis (moet binnen een periode van 24 uur plaats gevonden hebben) of over meerdere met elkaar gerelateerde specifieke gebeurtenissen gemaakt
- Verder wordt over een algemeen gebeurtenis gesproken waar geen details van genoemd worden; of er wordt generaliserend over de autobiografische context van de specifieke gebeurtenis gesproken

Narrative foreclosure- De samenhang met self- defining memories

- *Voorbeeld:* “Het einde van de 2^e wereldoorlog. Ik heb op een druilerige zondag middag de Duitse bezetters, oostwaarts zien weg trekken. Korte tijd later maakte ik van redelijk dichtbij, de beschieting mee van een Duits konvooi, door een geallieerd vliegtuig. Midden op de dag terwijl ik op weg was van school naar huis. We werden opgevangen door bewoners toen we stonden te schuilen onder de muur van een boerderij. Het gebeurde op min of meer 500 meters. Enige weken later was ik getuige van de intocht van de Canadese bevrijders. Ik zwaaide met een vlag die mijn moeder gemaakt had van 3 lapjes. Mijn vader spijkerde hem aan een stak.”
- *Uitzondering:* Wanneer alleen maar één generaliserend zin vermeld wordt, wordt de herinnering als Puur specifiek (typ 1) gecategoriseerd. Voorbeeld: “Mijn leven was tot die dag altijd mooi geweest.” Of “Geen idee hoe ik verder bleek te kunnen leven...”

Typ 3 Specifiek narrative met meerdere specifieke gebeurtenissen

- Kan twee specifieke gebeurtenissen inhouden van Typ 1, Typ 2 of van beide typen
- Of kan minstens twee specifieke gebeurtenissen van Typ 1 of Typ 2 inhouden met een episodische of generieke herinnering
- Typ 3 houdt dus meer in dan een 24 uur periode maar de specifieke herinneringen moeten aan elkaar gerelateerd zijn. Verder moet minstens één van de specifieke gebeurtenissen een uniek verschijnsel zijn
- Het verschil met niet-specifieke herinnering: Typ 3 narrative moet een specifieke herinnering met bijvoorbeeld citaten, details over acties etc. Inhouden.
- *Voorbeeld:* “Aan het eind van de 10e klas had ik eindelijk de moed om een meisje op te bellen die ik heel leuk vond. Ik praatte extreem krom en al na een kort tijdje zei ze, dat ze naar een feest of zoiets moet gaan. Ik belde haar opnieuw op, ongeveer een week later. Weer na een gevoelde minuut zei ze, dat ze weg moet gaan. Ik gaf haar mijn nummer, maar ze heeft nooit terug gebeld. Dat grieft mij diep. Sindsdien heb ik nooit meer een meisje opgebeld.”

Niet- specifieke narrative

Episodische narrative

- Er wordt geen specifieke uitspraak over de gebeurtenis gemaakt (dus geen detail)
- De gebeurtenis kan een eenheid zijn (bijvoorbeeld vakantie) of het kan meerdere samenhangende gebeurtenissen inhouden die samen een “story-line” vormen
- De gebeurtenis vindt tijdens een bepaalde episode plaats (dus duidelijk meer dan een dag)
- *Voorbeeld:* “Toen ik 12 jaar was, ging ik samen met mijn gezin naar California. Wij hebben een auto gehuurd en reden ermee rond. Ik herinner mij hoe mooi de scenerie in

de bergen was en naar welk muziek wij luisterden. Ik voelde me dicht gehecht aan mijn gezin op grond van deze gedeelde ervaring.”

Generieke narrative

- Meerdere gelijke gebeurtenissen die altijd terug zijn gekeerd in het leven van de spreker
- De herinnerde gebeurtenissen vormen samen een goed voorbeeld van hoe alle herinneringen samen waren (maar de focus blijft op de herhaalde herinnering)
- Geen detail maar het gaat wel altijd om dezelfde mensen, omgeving en emoties
- *Voorbeeld:* “Toen ik klein was zijn we elke zomervakantie naar Duitsland gegaan. We hebben altijd op dezelfde campingplaats gewoond en hebben de hele dag leuke spelletjes gespeeld.”

Levensverhaal

- Er worden meerdere episoden van een leven besproken of een levensverhaal verteld (komt deels overeen met episodisch narrative maar het verschil ligt in het feit dat “levensverhaal” een niet-eindigend verhaal over het leven van de spreker is en niet alleen maar op bepaalde episoden ingaat)
- Een “levensverhaal” kan zich dus betrekken op de kindertijd tot de ouderdom
Voorbeeld: “Boekie Woekie” van Mondriaan (schilder) zo noem ik mijn huwelijk. Alles gekaderd. We hadden een oud huis gekocht en jaarlijks een vakantie en verbouwden we met een deel van ons vakantiegeld iets aan het huis. Dat ± 18 jaar lang. In die periode noemde ik mezelf juffrouw mier. Sinds 1997 deden we verre rondreizen afwisselend met fiets vakanties in Nederland. De kinderen zijn de deur uit. We hebben 2 kleinkinderen. Ik wil van mijn foto’s met verhaaltjes en tastbaarheden. Een soort jaarboeken maken. Het is een hele klus. Ik wil het ook voor mijzelf geordend krijgen.”

2) Niveau 2: Integratie

Integratief

- De herinnering houdt uitspraken in, die iets zeggen over de betekenis van de gebeurtenis (bijvoorbeeld wat de spreker van de gebeurtenis geleerd heeft)
- De inzichten kunnen over het leven algemeen, over het individuele leven van de spreker of over de zin van de eigen identiteit gaan

- *Voorbeeld:* “Door deze gebeurtenis ben ik de mens die ik nu ben.” Of “Ik weet nu hoe belangrijk vriendschap voor mij is.”
- *Voorbeeld uitzondering:* “Deze gebeurtenis is kenmerkend voor mijn opvoeding” of “Dit was de beste tijd van mijn leven.”
- Het moet dus duidelijk zijn dat aan deze herinnering een betekenis gehecht wordt

Niet-integratief

- Er kunnen generalisaties gemaakt worden maar deze verklaren niet wat de herinnering voor de spreker betekend of hoe de herinnering een betekenis voor de spreker overbrengt
- *Voorbeeld:* “Toen ik 16 was, gingen mijn kleine zusje en ik op de straat fietsen. Ik heb beide handen van het fietsstuur genomen om naar iemand te zwaaien en mijn kleine zusje (die 4 jaar was) probeerde het ook te doen. Zij reed op directe weg in de brievenbus van onze burens. Met betrekking op deze gebeurtenis wilde ze nooit opbiechten, dat ze geprobeerd heeft mij na te doen.”

3) Niveau 3: Valentie van de herinnering

- Hierbij gaat het om de gebeurtenis zelf en niet om dat wat de spreker ervan geleerd heeft, wat hij/zij er nu over denkt of over voelt (bijvoorbeeld oorlogstijd: hoe heeft de spreker die toen beleefd)- de nadruk ligt dus op de beleving van die tijd
- Positief: De gebeurtenis moet duidelijk positief voor de spreker zijn
- *Voorbeeld:* “Toen het gebeurde, was alles zo prettig.”
- Neutraal: De gebeurtenis is niet duidelijk positief of negatief, of er is sprake van positieve en negatieve belevissen
Voorbeeld I.: Ongeveer 1962 kwam ik bij de Brandweer te werken. In dezelfde tijd werkte ik bij ERM. Ik werd gevraagd het bestuur hiervan te worden. Daaruit heb ik veel geleerd.
- *Voorbeeld II.:* “Vijf jaar geleden werd mijn man ernstig ziek, kanker. De herinnering aan die tijd vergeet je nooit meer. Het gaat nu gelukkig redelijk goed. Het heeft ook een positieve kant, dat je heel dicht bij elkaar bent ondanks alle zorgen. Wat het ziek zijn zelf betreft ben ik wel negatief en zorgelijk. Positief ook over mensen die meeleven.”
- Negatief: De gebeurtenis moet duidelijk negatief voor de spreker zijn
- *Voorbeeld:* “In die tijd was ik zeer angstig en raakte snel in paniek.”

8.3 Vragenlijst “Het leven als verhaal”

--	--	--	--	--

Onderzoek

Het leven als verhaal

Beste deelnemer,

De vragenlijst die voor u ligt bestaat uit verschillende onderdelen. De lijst begint met enkele algemene vragen en vragen over uw gezondheid. Daarna worden vragen gesteld over herinneringen en uw levensverhaal. Tot slot willen we graag weten hoe uw stemming en welbevinden is en hoe u uw eigen persoon ziet.

Probeer op alle vragen een antwoord te geven. Het gaat om uw **mening**, er zijn geen goede of foute antwoorden. Het is dus geen test. Probeer de vragenlijst zo eerlijk mogelijk te beantwoorden en denk niet te lang over uw antwoord na. Uw eerste gedachte is meestal de beste.

Het gaat om een **momentopname**, hoe u op dit moment in het leven staat, het kan zijn dat u op een ander moment heel anders zou antwoorden.

De vragen zijn te beantwoorden door een kruis te zetten bij het antwoord dat het meest op u van toepassing is. Bij de vragen moet u steeds slechts één antwoord geven.

Bijvoorbeeld, als u het met de volgende uitspraak deels eens bent:

	helemaal eens	deels eens	deels oneens	helemaal oneens
Ik ben tevreden met mijn leven	0	0	0	0

Het kan van persoon tot persoon verschillen hoe lang u erover doet om de vragenlijst in te vullen. Als u het gevoel krijgt dat het te lang duurt, kunt u gerust even pauze nemen. Het is voor ons wel van belang dat de hele vragenlijst wordt ingevuld.

De vragenlijsten worden **anoniem** verwerkt. Er zal aan derden geen blijk gegeven worden van de door u ingevulde vragenlijst.

Wij danken u alvast hartelijk voor uw medewerking!

Universiteit Twente

Dr. G. J. Westerhof

Dr. E. Bohlmeijer

Algemene gegevens

1	Leeftijd:		jaar
2	Geslacht:	0	man
		0	vrouw
3	Burgerlijke staat:	0	ongetrouwd
		0	getrouwd/ geregistreerd partnerschap
		0	weduwe/weduwenaar
		0	gescheiden
4	Aantal kinderen:		kinderen
5	Woonsituatie:	0	zelfstandig, alleen
		0	zelfstandig, samen met
		0	woongroep
		0	aanleunwoning
		0	verzorgings- of verpleeghuis
		0	anders, nl... ..
6	Hoogst afgeronde opleiding:	0	lagere school/ basisschool
		0	lager beroepsonderwijs (LBO)
		0	middelbaar algemeen voortgezet onderwijs ((M)ULO, MAVO)
		0	middelbaar beroepsonderwijs (MBO bijv. MTS, MEAO, MHNO)
		0	hoger algemeen onderwijs (HBS, MMS, HAVO, atheneum, gymnasium, VWO)
		0	hoger beroepsonderwijs (HBO)
		0	wetenschappelijk onderwijs (WO)
7	Welke situatie is op dit moment vooral op u van toepassing?	0	betaald werk
		0	werkloos
		0	huishouden/ gezin
		0	onderwijs, om- of bijscholing
		0	arbeidsongeschikt
		0	pensioen, vervroegd pensioen
8	Levensbeschouwing:	0	geen
		0	Rooms Katholiek
		0	Protestant
		0	Moslim
		0	Humanistisch
		0	anders, nl.....

Gezondheid

Hieronder volgen telkens drie beweringen over een bepaald gezondheidsgebied. De bedoeling is dat u de bewering aankruist die het best past bij uw eigen gezondheidstoestand van vandaag.

1	Mobiliteit	0	Ik heb geen problemen met lopen
		0	Ik heb enige problemen met lopen
		0	Ik ben bedlegerig
2	Zelfzorg	0	Ik heb geen problemen om mijzelf te wassen of aan te kleden
		0	Ik heb enige problemen om mijzelf te wassen of aan te kleden
		0	Ik ben niet in staat om mijzelf te wassen of aan te kleden
3	Dagelijkse activiteiten
(bijvoorbeeld werk, studie,
huishouden, gezins- en
vrijtijdsactiviteiten)	0	Ik heb geen problemen met mijn dagelijkse activiteiten
		0	Ik heb enige problemen met mijn dagelijkse activiteiten
		0	Ik ben niet in staat om mijn dagelijkse activiteiten uit te voeren
4	Pijn/klachten	0	Ik heb geen pijn of andere klachten
		0	Ik heb matige pijn of andere klachten
		0	Ik heb zeer ernstige pijn of andere klachten
5	Stemming	0	Ik ben niet angstig of somber
		0	Ik ben matig angstig of somber
		0	Ik ben erg angstig of somber

- 6 Welk cijfer geeft u aan uw huidige gezondheidstoestand op een schaal van 0 tot 10?

0 is de slechtst denkbare gezondheidstoestand

10 is de best denkbare gezondheidstoestand

Mijn gezondheid vandaag: cijfer

Herinneringen

In de volgende vragen gaat het om uw persoonlijke herinneringen. We vragen u om drie herinneringen aan uw eigen leven te beschrijven die aan de volgende kenmerken voldoen.

1. De herinneringen zijn heel *kenmerkend* voor uw persoon. Ze geven duidelijk aan hoe u geworden bent zoals u nu bent. Het gaat juist om die herinneringen, die u zou vertellen aan iemand anders om te laten zien wie u bent.
2. De herinneringen hebben betrekking op een belangrijk *thema* dat in uw leven speelt en zijn verbonden aan soortgelijke herinneringen.
3. De herinneringen zijn *levendig*, u heeft er vaak over nagedacht en ze zijn ook nu nog *belangrijk* voor u.
4. De herinneringen roepen nog steeds *gevoelens* bij u op, ook als u er nu aan terugdenkt. Deze gevoelens kunnen positief of negatief zijn, maar ook allebei.
5. De herinneringen zijn *minstens één jaar* oud.

Kunt u drie van deze herinneringen kort benoemen?

Herinnering 1

Herinnering 2

Herinnering 3

Wilt u op de volgende pagina's elke herinnering zo gedetailleerd mogelijk beschrijven? Wilt u ook uitleggen hoe deze herinnering u beïnvloed heeft en waarom deze kenmerkend is voor uw persoon?

Stelt u zich bij het beschrijven voor dat u deze herinneringen vertelt aan iemand die u nog niet kent. U wilt daarbij zo eerlijk mogelijk laten zien wat voor persoon u bent.

Terugkijken op uw leven

Soms denken mensen terug aan hun leven of praten erover met andere mensen. Dat kan zijn over dingen die langer geleden gebeurd zijn of over dingen die nog maar pas gebeurd zijn. Het gaat nu niet om een herinnering aan een bepaalde gebeurtenis, maar meer in het algemeen hoe u herinneringen en periodes in uw leven met elkaar verbindt.

We willen graag van u weten hoe vaak u in verschillende situaties terugdenkt aan of met anderen spreekt over wat er in uw leven gebeurd is.

U kunt kiezen tussen bijna nooit, soms, regelmatig, vaak en zeer vaak.

Ik denk terug aan of spreek met anderen over mijn leven of periodes daaruit...	Bijna Nooit	Soms	Regel- matig	Vaak	Ze er Vaak
1 als ik me dezelfde persoon wil voelen als vroeger.	0	0	0	0	0
2 als ik me iets wil herinneren wat iemand anders zei of deed dat me nu kan helpen.	0	0	0	0	0
3 als ik de tijd door wil komen in lege of rusteloze uren.	0	0	0	0	0
4 als ik hoop om ook uit te vinden wat iemand anders voor persoon is.	0	0	0	0	0
5 als ik me afvraag of ik nog dezelfde soort persoon ben die ik eerder was.	0	0	0	0	0
6 als ik denk dat het nadenken over mijn verleden me kan helpen om mijn toekomst richting te geven.	0	0	0	0	0
7 als ik pijnlijke herinneringen levend wil houden.	0	0	0	0	0
8 als ik me zorgen maak of mijn waarden zich over de tijd veranderd hebben.	0	0	0	0	0
9 als ik wil leren van vroegere fouten.	0	0	0	0	0
10 als ik verveling tegen wil gaan.	0	0	0	0	0
11 als ik meer vertrouwdheid in een relatie wil ontwikkelen.	0	0	0	0	0
12 als ik de herinnering aan oud verdriet helder	0	0	0	0	0

Narrative foreclosure- De samenhang met self- defining memories

Ik denk terug aan of spreek met anderen over mijn leven of periodes daaruit...	Bijna Nooit	Soms	Regel- matig	Vaak	Zeer Vaak
in mijn gedachten wil houden.					
13 als ik onzeker ben over een belangrijke keuze die ik in mijn leven moet maken.	0	0	0	0	0
14 als ik me een les wil herinneren die ik in het verleden heb geleerd.	0	0	0	0	0
15 als ik meer nabijheid wil in het contact met iemand anders.	0	0	0	0	0
16 als ik met vrienden herinneringen deel om de vriendschap levendig te houden.	0	0	0	0	0
17 als ik me afvraag of mijn opvattingen over de tijd veranderd zijn.	0	0	0	0	0
18 als ik bittere herinneringen opnieuw op wil halen.	0	0	0	0	0
19 als ik hoop ook meer over iemand anders leven te leren.	0	0	0	0	0
20 als ik iets te doen wil hebben.	0	0	0	0	0
21 als ik wil begrijpen hoe ik veranderd ben in vergelijking met hoe ik vroeger was.	0	0	0	0	0

Het leven als verhaal

Als hulpmiddel bij het antwoorden van de volgende vragen kunt u uw leven vergelijken met een verhaal, boek of film. Het verhaal van uw leven heeft een verleden, heden en toekomst. U kunt er tevreden mee zijn of juist minder tevreden.

De antwoordcategorieën zijn: helemaal mee eens, deels mee eens, deels mee oneens en helemaal mee oneens.

		helemaal eens	deels eens	deels oneens	helemaal oneens
1	Ik verwacht dat er nog hoofdstukken aan mijn levensverhaal worden toegevoegd.	0	0	0	0
2	Het is te laat om dromen te verwezenlijken.	0	0	0	0
3	Als ik mijn leven over zou doen, zou ik het heel anders aanpakken.	0	0	0	0
4	Ik heb in mijn leven niet gedaan wat ik het liefst had gedaan.	0	0	0	0
5	Het is te laat om dingen uit het verlegen goed te maken.	0	0	0	0
6	Het verhaal van mijn leven is klaar.	0	0	0	0
7	Als ik over mijn leven nadenk dan zie ik geen nieuwe mogelijkheden voor de toekomst	0	0	0	0
8	Ik kan fouten uit mijn eerdere leven niet meer herstellen.	0	0	0	0
9	Ik heb veel mogelijkheden in me die ik onbenut heb gelaten.	0	0	0	0
10	Ik verwacht dat er nog steeds nieuwe dingen kunnen gebeuren in mijn leven.	0	0	0	0

Stemming

Deze vragenlijst dient als hulpmiddel om te weten te komen hoe u zich voelt. Lees iedere vraag en kruis het antwoord aan dat het beste weergeeft hoe u zich **gedurende de laatste week** gevoeld heeft. Denk niet te lang na over uw antwoord.

Uw eerste reactie op elke vraag is waarschijnlijk betrouwbaarder dan een lang doordacht antwoord.

1. Ik voel me gespannen:	☐ Meestal ☐ Vaak ☐ Af en toe, soms ☐ Helemaal niet
2. Ik geniet nog steeds van de dingen waar ik vroeger van genoot:	☐ Zeker zo veel ☐ Niet zo veel als vroeger ☐ Weinig ☐ Haast helemaal niet
3. Ik krijg een soort angstgevoel alsof er elk moment iets vreselijks zal gebeuren:	☐ Heel zeker en vrij erg ☐ Ja, maar niet zo erg ☐ Een beetje, maar ik maak me er geen zorgen over ☐ Helemaal niet
4. Ik kan lachen en de dingen van de vrolijke kant zien:	☐ Net zoveel als vroeger ☐ Niet zo goed als vroeger ☐ Beslist niet zoveel als vroeger ☐ Helemaal niet
5. Ik maak me vaak ongerust:	☐ Heel erg vaak ☐ Vaak ☐ Af en toe maar niet te vaak ☐ Alleen soms
6. Ik voel me opgewekt:	☐ Helemaal niet ☐ Niet vaak ☐ Soms ☐ Meestal
7. Ik kan rustig zitten en me ontspannen:	☐ Zeker ☐ Meestal ☐ Niet vaak

	0 Helemaal niet
8. Ik voel me alsof alles moeizamer gaat:	0 Bijna altijd 0 Heel vaak 0 Soms 0 Helemaal niet
9. Ik krijg een soort benauwd, gespannen gevoel in mijn maag:	0 Helemaal niet 0 Soms 0 Vrij vaak 0 Heel vaak
10. Ik heb geen interesse meer in mijn uiterlijk:	0 Zeker 0 Niet meer zoveel als ik zou moeten 0 Waarschijnlijk niet zoveel 0 Evenveel interesse als vroeger
11. Ik voel me rusteloos en voel dat ik iets te doen moet hebben:	0 Heel erg 0 Tamelijk veel 0 Niet erg veel 0 Helemaal niet
12. Ik verheug me van tevoren al op dingen:	0 Net zoveel als vroeger 0 Een beetje minder dan vroeger 0 Zeker minder dan vroeger 0 Bijna nooit
13. Ik krijg plotseling gevoelens van panische angst:	0 Zeer vaak 0 Tamelijk vaak 0 Niet erg vaak 0 Helemaal niet
14. Ik kan van een goed boek genieten, of van een radio- of televisieprogramma:	0 Vaak 0 Soms 0 Niet vaak 0 Heel zelden

Welbevinden

De volgende vragen beschrijven gevoelens die mensen kunnen hebben. Lees iedere uitspraak zorgvuldig door en omcirkel het cijfer dat het best weergeeft hoe vaak u dat gevoel had **gedurende afgelopen maand**.

In de afgelopen maand, hoe vaak had u het gevoel...	Nooit	Eén of twee keer	Een keer per week	2 of 3 keer per week	Bijna elke dag	Elke dag
...dat u gelukkig was?	0	0	0	0	0	0
...dat u geïnteresseerd was in het leven?	0	0	0	0	0	0
...dat u tevreden was?	0	0	0	0	0	0
...dat u iets belangrijks hebt bijgedragen aan de samenleving?	0	0	0	0	0	0
...dat u deel uitmaakte van een gemeenschap (zoals een sociale groep, uw buurt, uw stad)?	0	0	0	0	0	0
...dat onze samenleving beter wordt voor mensen?	0	0	0	0	0	0
...dat mensen in principe goed zijn?	0	0	0	0	0	0
...dat u begrijpt hoe onze maatschappij werkt?	0	0	0	0	0	0
...dat u de meeste aspecten van uw persoonlijkheid graag mocht?	0	0	0	0	0	0
...dat u goed kon omgaan met uw alledaagse verantwoordelijkheden?	0	0	0	0	0	0
...dat u warme en vertrouwde relaties met anderen had?	0	0	0	0	0	0
...dat u werd uitgedaagd om te groeien of een beter mens te worden?	0	0	0	0	0	0
...dat u zelfverzekerd uw eigen ideeën en meningen gedacht en geuit hebt?	0	0	0	0	0	0
...dat uw leven een richting of zin heeft?	0	0	0	0	0	0

Persoonlijkheid

In de nu volgende lijst ziet u woorden over eigenschappen van mensen. We vragen u telkens aan te geven in welke mate uzelf die eigenschappen bezit. Probeer zo eerlijk mogelijk te antwoorden, ook als u een eigenschap eigenlijk helemaal niet zo leuk van uzelf vindt. Er zijn geen goede of foute antwoorden. Het gaat om hoe u zelf bent. De antwoorden lopen van 'helemaal niet' tot 'helemaal wel'. Soms lijken de verschillende beschrijvingen op elkaar. Toch wil ik graag dat u bij elke omschrijving aangeeft in welke mate u de eigenschap bezit.

	Helemaal niet	Niet	Deels niet / deels wel	Wel	Helemaal wel
1 prikkelbaar	0	0	0	0	0
2 terughoudend	0	0	0	0	0
3 zenuwachtig	0	0	0	0	0
4 stil	0	0	0	0	0
5 snel geraakt	0	0	0	0	0
6 gesloten	0	0	0	0	0
7 spraakzaam	0	0	0	0	0
8 ongerust	0	0	0	0	0
9 schuchter/verlegen	0	0	0	0	0
10 angstig	0	0	0	0	0
11 teruggetrokken	0	0	0	0	0
12 nerveus	0	0	0	0	0

U bent klaar met het invullen van de vragenlijst. Zou u nog een keer willen nagaan of u echt alle vragen heeft ingevuld? Dat is voor ons erg belangrijk.

HARTELIJK DANK VOOR UW DEELNAME!

